

TOVERBERG

66

JAARGANG 17 / 3 HERFST 2022

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

HBC
HBC

HET BELEEFDE GENOT
HET BELEEFDE GENOT

VZW

*"Ieder mens die genoegene schiept
in het voltooien van zijn taak is een
kunstenaar; welke ook die taak is
en hoe nederig ze ook is, hij brengt
een kunstwerk tot stand. De
toetssteen is het beleefde genot,
het plezier, de perfectie: het
overtuigend resultaat!"*

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

info@hetbeleefdegenot.be

BTW BE0893.747.805

Rek. BE71 0014 8517 3969

www.hetbeleefdegenot.be

Colofoon

Redactie: Els Vermeir, Carine
Vankeirsbilck, Marie-Rose D'Haese,
Bart Madou, André Callier

Werkten ook mee: Marie-Claire Devos,
Jean-Paul Van der Poorten, Martine
Sinnesael, Katherine Muylaert, Rita
Vanhoutte

Kaft: Rika Van Dycke
Vormgeving: André Callier
Foto's: Webfoto's, Robert Crombez,
Stefaan Huysentruyt, Michel Coen

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het
begin van elk jaargetijde.

Lid worden van 'Het Beleefde Genot' kan
via een abonnement op 'TOVERBERG'
door 20 € te storten op de hierboven
vermelde rekening.

Afzonderlijke nummers: 6 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun
bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits
bronvermelding.

Inhoudsopgave

Voorwoord	01
Doordenker	02
Elsenspinsel	03
Chapeau	06
Over de grens	10
Gelezen en goedgekeurd	12
Poëzie	19
Kathebelletjes	20
Ad multos annos	22
Proustiana	26
Pathéscope	30
Les femmes de ma vie	33
Buitenbeentjes	35
Beleefd	39
Te beleven	41
En dan nog dit	43

Voorwoord

Door Els Vermeir

Beste lezer,

De lange, veel te hete zomer zit er stilaan op. Een zomer waarin velen onder jullie – al dan niet badend in het zweet – nieuwe horizonten hebben verkend. Als je niet bij die gelukkigen (of ongelukkigen?) was, geen nood: ook deze Toverberg neemt je mee op reis. Naar Algerije, waar Bart Madou een van zijn *Femmes* ontmoet, of naar Osnabrück of Afrika, waarover hij heel wat heeft *Gelezen en goedgekeurd*. Je kan ook met Marie-Rose D’Haese verder kuieren langs *De wegen van Rome*, met de zonne-*Chapeau* bij de hand. Je hoeft het trouwens niet altijd zo ver te zoeken. Bart heeft heel wat *Beleefd* op het Poëziepad in Loppem, Rita Vanhoutte genoot van TAZ 2022, *en dan nog dit*: ook het kasteel van Belœil heeft wel iets, al mag het wat opgesmukt worden. Ondanks de aanslepende oorlog met Oekraïne waagde Bart zich zelfs in Rusland, waar hij dat andere monster ontdekte: Frankenstein – of was het Frankusstein? Als je nog meer wil weten dan wat hij hierover gelezen heeft, dan valt er binnenkort nog wat *Te beleven*. Ook over het Nihilisme en over Proust kom je trouwens meer te weten op de toekomstige lezingen. Al hoef je voor dat laatste niet zo lang te wachten, want bij *Proustiana* kan je alvast ontdekken wat Proust had met Mozart en Mantegna...

Welke bestemming je ook gekozen hebt, reizen is altijd een verrijking voor de geest. Zelfs al leert Carine Vankeirsbilck ons dat Schopenhauer die geest beschouwt als een blind, driftmatig proces. Een *doordenker!* Zolang je er maar niet letterlijk blind van wordt, zoals de personages in *Blindness*, een film gebaseerd op een roman van dejarige Saramago. *Ad multos annos!* Het belangrijkste is, dat je de batterijen voldoende hebt kunnen opladen om weer aan de slag te gaan en verder te timmeren aan je carrière – of is dat slechts een *Elsenspinself?* Voor Willem die Madoc maakte was carrière in elk geval belangrijk, en dan liefst een carrière als ridder. Dat ontdekte Marie-Claire Devos in haar *Buitenbeentje*.

En intussen ligt de herfst in het verschiet, het seizoen bij uitstek voor dromerige *Poëzie*, zoals die van Martine Senesael. Het seizoen ook waarin we dingen kunnen toevertrouwen aan de wind. Hoe en waarom, dat vertelt Katherine Muylaert in haar *Kathebelletje*. En we sluiten af met een levenswijsheid van Jean-Paul Van der Poorten: *De sleutel van de schoonheid is de verwondering*. De uitnodiging om die sleutel te ontdekken, vind je *Over de grens*.

Zo... een uitgebreid reisprogramma alweer! Ik wens jullie alvast een behouden vaart in dit laatste kwartaal van 2022 en kijk nu al uit naar alles wat er in het komende (werk)jaar te beleven valt!

Veel cultuurgenot!

Doordenker

Door Carine Vankeirsbilck

SCHOPENHAUER

Arthur Schopenhauer werd in 1788 in Danzig geboren en hij stierf in 1860 in Frankfurt. Hij neemt geen blad voor de mond, hij heeft weinig respect voor autoriteit en hij veracht het holle conformisme van het Duitse academische establishment. Zijn bekendste werk is '*De wereld als wil en voorstelling*'. De wil is niet gemakkelijk te definiëren. Het is om te beginnen gemakkelijker te zeggen wat hij niet is. Hij is niet een soort geest of bewustzijn en hij richt de dingen ook niet naar een redelijk doel. De wereld van Schopenhauer is doelloos. Zijn opvatting van de wil wordt misschien het best uitgedrukt door het woord 'drift', in de zin van 'onbewuste, inwendige werking', en wel een 'blinde drift', die in alle natuurkrachten voorkomt en waar geen bewustzijn aan te pas komt. Het belangrijkste is dat de menselijke geest als gespleten kan worden beschouwd: hij heeft niet alleen het vermogen tot begrijpen en rationeel denken, maar is op een dieper niveau in wezen een 'blind' driftmatig proces dat de bewuste zijde van onze aard stuurt, maar daarmee ook in conflict kan komen. De mens is enerzijds een organisme dat streeft naar overleving en voortplanting, en anderzijds een puur intellect dat in opstand kan komen tegen zijn natuur en naar een tijdloze beschouwing kan streven van een 'hogere' realiteit.

Ofschoon Schopenhauer een soort geresigneerde 'verlossing' mogelijk blijft achten, ziet hij het normale bestaan als het onvermijdelijke dubbele lijden van pijn en verveling, en hij benadrukt dat dit tot het wezen van de mens, ja van de hele wereld, behoort. Het wezen van de mens bestaat hierin dat zijn wil streeft, vervolgens bevredigd wordt, en weer opnieuw streeft, en dat in voortdurende herhaling; ja, zijn geluk en welzijn zijn niets anders dan de snelle overgang van wens naar bevrediging en van bevrediging naar nieuwe wens ... In diezelfde zin is het wezen van de melodie een voortdurend afwijken, afdwalen van de grondtoon op duizend verschillende wegen ... Op al deze wegen brengt de melodie het veelvormige streven van de wil tot uitdrukking, maar ook diens bevrediging door het uiteindelijk hervinden van een harmonisch interval, en a fortiori van de grondtoon. De muziek is niet louter een uitdrukking van het bewuste menselijke streven, maar een kopie van de wil in al zijn grote verscheidenheid en dus een reprise van de hele wereld der verschijnselen. Geen enkele filosoof heeft de muziek zo'n belangrijke plaats gegeven en weinigen hebben ook maar bij benadering de schier onmogelijke taak volbracht om, zoals Schopenhauer, met verbale middelen het esthetisch genot dat muziek verschaft tot uitdrukking te brengen.

Uit *Kopstukken Filosofie: Schopenhauer*, Christopher Janaway, Lemniscaat, 1994, 149 blz.

Elsenspinsel

Door Els Vermeir

CARRIÈRES

Er was een tijd – zo werd me toch verteld – dat mensen hun carrière onderaan de ladder begonnen. Dat moet een tijd geweest zijn waarin mensen voornamelijk in de bouw werkten, ik zie niet direct andere sectoren waarin veel ladders werden gebruikt. En of het dan zo slecht was, daar onderaan, dat weet ik niet. Het zal wel zwaar en saai werk zijn geweest, mortel mengen en stenen aanhalen of zo. Maar het had vast ook voordelen, vooral voor wie hoogtevrees had.

Maar goed, ik wijk af. Je begon dus onderaan, als 'junior', als hulpje. Op kantoren deed je dan klusjes als correspondentie uitdelen, pakjes wegdragen – want dat was te zwaar voor een postduif - of de vloer vegen. Maar wie hard werkte, consciëntieus en loyaal was, kon zich opwerken. Na een aantal jaren mocht je de rotste klusjes doorgeven aan de volgende nieuwkomer, waarbij je meteen ook je ervaring kon delen. Daar werd het bedrijf alleen maar beter van, natuurlijk. De eerste vond het warm water uit, de tweede installeerde een kraan, de derde bedacht een boiler.. Tegen de tijd dat je aan de top kwam, kon je een volledige stad van sanitair voorzien.

Het zwakke punt van het systeem was, dat vrouwen er geen kans maakten, maar de mannen die aan de top kwamen, bulkten van wijsheid, visie en inlevingsvermogen. Ze kenden hun werknemers bij naam, wisten wanneer hun echtgenotes jarig waren en welke kinderziekten hun kinderen hadden doorgemaakt. Ook de kinderziekten van het bedrijf en van elk nieuw product kenden ze maar al te goed. Je zou kunnen zeggen dat het stuk voor stuk dokters waren. Dokters, die de vinger aan de pols hielden en hun bedrijf tijdig inentten zodat het bestand was tegen allerlei plagen. Als een van hun werknemers dringend een nieuwe schop nodig had, dan wisten ze dat. Want ze hadden tenslotte zelf jarenlang ondervonden, hoe moeilijk werken het was met een schop die half doorroest was.

Zo zag een bedrijf er vroeger uit, en het zijn die bedrijven die groot zijn geworden en rijkdom en welstand hebben gebracht. Of die welstand ook welzijn betekende en of we niet beter af waren geweest als ze niet zoveel succes hadden gekend, dat is natuurlijk een andere discussie en voer voor filosofen. Er valt vast wel een en ander voor te zeggen. Het had ons wellicht een klimaatcrisis kunnen besparen. Maar ik betwijfel ten zeerste dat het die bezorgdheid was, die het huidig werkklimaat zo grondig heeft veranderd. Want hoe anders gaat het er tegenwoordig aan toe!

Toegegeven, zonder enige ervaring kom je niet aan de bak. Al doe je die ervaring liefst elders op. Via vakantiejobs, wereldreizen en een paar keer

stevig falen in andere bedrijven. Zolang je dat maar allemaal mooi kan inkleden en verbloemen, staat het mooi op je cv. Dat je het bij de concurrentie compleet verkloot hebt en het bedrijf voor enkele miljoenen schade hebt toegebracht, doet niets ter zake. Dat levert je nieuwe werkgever alleen maar extra concurrentievoordeel op. En als je kan uitpakken met enkele ronkende namen, ligt de jouwe al op de *'walk of fame'* gebeiteld. Want dan word je gegarandeerd met de rode loper binnengehaald. Niet onderaan de ladder, maar zo hoog mogelijk van boven. Wie daar eerder stond, die moet maar een paar sporten zakken. Of een stapje opzijzetten, dat kan ook. Wat natuurlijk levensgevaarlijk is, zodra je vrij hoog op de ladder staat. Het heeft dan ook al menig topmanager de kop gekost.

In elk geval worden zo'n nieuwkomers een tijdje als goden beschouwd – én behandeld -. De ervaring van voorgangers wordt aan kant geschoven. Want de nieuwkomers zijn – in tegenstelling tot de vorige generatie, die nog met strenge hand werd opgevoed en dus bij alles zichzelf in vraag stelt – zo vol van zichzelf dat hun eigendunk en ambitie er langs alle kanten uitstroomt. 'Anciens' zijn ouderwets, hebben verroeste ideeën en werken de vooruitgang tegen met hun waarschuwingen en voorbehoud. De nieuwe managers – want voor minder dan die titel doe je het niet meer - vliegen erin, ongecontroleerd, onbehouden en vaak heel erg onwetend, onder het motto 'klinkt het niet, dan botst het wel'.

En dat gaat dan zo een tijdje voort. Tot de oudere werknemers totaal ontmoedigd raken door zoveel onbezonnenheid en meer tijd nodig hebben om hun burn-outsymptomen te camoufleren dan om proactief bezig te zijn. Waardoor het bedrijf natuurlijk langzaam maar zeker achteruitgaat. Hét signaal voor de heren aan de top om nog wat extra managers van buitenaf aan te trekken. Want iedereen kan wel zien dat er IETS fout gaat, maar WAT precies, daar moet je grondige studies aan wijden, maandenlang cijferen en statistiekjes bestuderen, de moeizaam verzamelde gegevens nu eens in een taartdiagram, dan weer in een staafdiagram, of misschien toch beter in een curve gieten, in de hoop dat daar opeens op miraculeuze wijze het wondermiddel uit zal opdoemen dat het pad effent naar meer en nieuwe groei. Helaas is God bij gebrek aan LinkedIn-profiel al lang afgevoerd en is Hij noodgedwongen elders voor mirakels gaan zorgen, zodat de cijfers met blozend-rode kaakjes blijven opduiken.

Als consultants het niet kunnen oplossen, dan ligt het probleem vast bij het HR-beleid, concludeert de moderne bedrijfsleider. Er wordt meteen budget vrijgemaakt voor een nieuwe HR-manager, losgeweekt bij een ander bedrijf, waar zijn of haar totale nuttelosheid nog niet was doorgesijpeld buiten de bedrijfsmuren. En meteen ook budget voor een bijpassende

softwaretoepassing, die beter in kaart kan brengen wat er zoal schort bij het morrende plebs. De HR-manager schiet meteen stevig uit de startblokken en voert een grondige hervorming door. Voortaan moet elke werknemer minstens een kwart van zijn tijd besteden aan het formuleren van korte- en langetermijndoelstellingen, het selecteren van zo goedkoop mogelijke online-cursussen die deze doelstellingen kunnen helpen bereiken en natuurlijk het succesvol volgen en laten evalueren van dergelijke cursussen. Wie faalt, kan meteen zijn boeltje pakken: duidelijk zat hier de kern van het hele probleem!

Tot ieders grote verbazing blijkt na een tweetal jaar dat niet enkel de helft van de 'anciens' hetzij de laan uitgestuurd is, hetzij er zelf de brui aan heeft gegeven, en dat daarmee niet enkel een groot deel van de kennis is verloren gegaan, maar vooral: dat nog steeds geen enkel probleem blijkt opgelost te zijn, maar dat de problemen alleen maar in omvang zijn toegenomen.

En DAT is het moment waarop elke moderne bedrijfsleider enkel nog de juiste conclusies kan trekken, met name: dat hij maar beter zo snel mogelijk op zoek gaat naar een nieuw bedrijf, waar hij nog op de valreep kan pochen met zijn grootse verwezenlijkingen – ondanks een kleine dip in de recentste cijfers, die natuurlijk uitsluitend te wijten is aan de huidige economische conjunctuur en slechts van tijdelijke en voorbijgaande aard is – en hij bijgevolg met de gekende rode loper wordt binnengehaald om EINDELIJK de scheefgetrokken situatie onderaan de ladder van DIT bedrijf recht te trekken!

(...) met gedachten kun je namelijk niet voorzichtig genoeg zijn, ze kunnen zich presenteren met zo'n hypocriete air van onschuld, om al snel, maar wel te laat, te tonen hoe vals ze zijn.

JOSÉ SARAMAGO - *Uit Stad der zienden.*

Chapeau

Door Marie-Rose D'Haese

Afgelopen zomer nam Irene Vallejo ons mee doorheen de geschiedenis van het schrift, het alfabet, het boek, de bibliotheek, de overlevering. Ondertussen zijn we in de herfst aanbeland en daarmee in deel twee van dit verbazingwekkende en inspirerende boek:

DE WEGEN VAN ROME

Voor het eerst in de oudheid nam een supermacht de cultuur van een buitenlands en verslagen volk over als essentieel onderdeel van haar eigen identiteit.

Dit had enorme gevolgen voor ons allemaal: hier begint de draad die ons heden verbindt met het verleden, met een briljante, uitgedoofde wereld. *Die verbinding, schrijft Vallejo, die ononderbroken overdracht, dat eindeloze gesprek, dat nog steeds voortduurt, is een wonder.*

De Latijnse literaire productie begint vlak na de eerste Punische oorlog, in 240 v.C. , met een vertaling van een theaterstuk uit het Grieks. De grondlegger ervan was vermoedelijk een buitenlandse slaaf, Livius Andronicus. In die tijd was er in heel Rome amper een boek te vinden, laat staan openbare bibliotheken of boekhandelaren.

De 'eigenaren' van Andronicus, de machtige Livii, moeten ingestaan hebben voor het opzetten van een kleine bibliotheek met Griekse klassieken. Denk maar aan het besteden van een groot fortuin. Daaruit putte de slaaf voor zijn vertalingen, voor het oprichten van een school, voor zijn eigen literaire arbeid: zo ontstond de Latijnse literatuur.

Later werden in de veroverde gebieden hele bibliotheken geroofd en als oorlogsbuit naar Rome overgebracht. Het waren de Scipiones die de eerste grote privébibliotheek op die manier verwierven.

Haveloosheid daarentegen was het lot van de eerste Romeinse schrijvers: slaven, buitenlanders, krijgsgevangenen en dergelijke. zwingelden de literatuur van het machtig wordende Romeinse imperium aan.

We zijn nog lang niet toe aan Vergilius, Caesar, Horatius, Ovidius.

En welk een achterstand hadden ze niet in te halen op de meesterwerken van het veroverde Griekse volk: hoe zich meten met Homeros, Hesiodos, Theocritos, Sappho, Plato, Thucydides?

Cato de Oude (*Ceterum censeo Carthaginem esse delendam*) stikt van jaloezie wanneer hij afgeeft op de Griekse verfijning en klasse, en neemt ondertussen schaamteloos hun retorica over.

In het barbaarse en boerse Rome waren het tot slaaf gemaakte Grieken die er de kinderen van hun aristocratische meesters onderwezen, die het administratieve werk deden of de artsenij bedreven.

Cicero pocht in zijn brieven dat hij wel twintig zulke onderlegde slaven bezit; en we weten dat het dankzij zijn vrijgelatene Tiro is, dat we zoveel van Cicero overgeleverd hebben gekregen.

Stilaan vonden die Romeinen toch ook een eigen stem, een prozaïsche: geschiedenis, oorlog, recht, moraal, landbouw. Om den brode werd er niet geschreven natuurlijk, dat werd niet respectabel gevonden.

Vallejo geeft een voorbeeld van een vrouwelijke boekenverzamelaar:

Caerellia. Ook deze naam was mij onbekend.

Al in de tijd van Martialis (jaren 80 van onze tijdrekening) bestond het boek-met-bladzijden, zoals we ondertussen weten een blijvertje. Een grote stap vooruit ten opzichte van de onhandige rollen, die op hun buurt weer vooruitgang betekenden ten opzichte van kleitabletten.

Ook de uitbouw van het bibliotheekwezen maakte in de Romeinse tijd grote vooruitgang: Caesar plande één bibliotheek en Augustus liet er twee bouwen: in sommige kon men zelfs al boeken ontlénen!

De fameuze zuil van Trajanus stond tussen de Griekse en de Latijnse bibliotheek in en stelt misschien wel een grote boekrol in steen voor.

Deze bibliotheken hadden een verzameling van 20.000 boeken die iedere lezer kon raadplegen. Fier wijst Vallejo op de Spaanse afstamming van deze keizer. Net als Martialis overigens, aan wie ze een heel hoofdstuk wijdt.

In het jaar 350 wordt Rome in een *catalogus de stad van de 29 bibliotheken* genoemd.

Uitgebreid komt Ovidius aan bod, die het immers aan de stok kreeg met de macht omwille van een van zijn geschriften, de *Ars Amatoria*. En Vallejo legt een link tussen diens *Epistulae e Ponto* en de *De Profundis*-brief van Oscar Wilde... Prachtig toch?

Op Ovidius is van toepassing: *een klassieker is een klassieker geworden door de triomf over de autoriteiten die probeerden hem te vernietigen*.

Ovidius is de eerste pleitbezorger van wederzijds genot, en ook de eerste Romein die verdedigde dat de man niet alleen aan zichzelf moest denken, maar moest wachten tot ook de geliefde aan haar gerief kwam.

De eerste keizer van de Romeinen verbande niet alleen de dichter naar het uiteinde van de beschaafde wereld, maar verordende ook dat zijn werken uit de openbare bibliotheken moesten verdwijnen.

De eerste poging tot censuur uit morele overwegingen en ook haar eerste mislukking: niemand werd driftiger gekopieerd dan *de Speelse dichter van de liefde - tenerorum lusor amorum*, zoals hij het zelf schrijft.

Ze wijst erop dat Quintilianus de eerste leraar was wiens salaris werd betaald uit de schatkist, hoe hij zich verzette tegen lijfstraffen voor leerlingen en eigenlijk de eerste pleitbezorger was van levenslang leren. Ook hij werd geboren in het geboorteland van de auteur!

Een belangrijke stap in het uitbreiden van het lezen naar gewone mensen werd gezet door de inrichting van de termen van Caracalla in 212: daar kon je naast baden, zwemmen, gemasseerd of onthaard worden namelijk ook lezen en rondsnuisteren in de bibliotheken: *een dynamische vermenging van cultuur en vermaak*.

Met de Taliban in het achterhoofd, weten we hoeveel moeite en inzet het heeft gekost om onderwijs - op alle niveaus - toegankelijk te maken voor meisjes en vrouwen. Romeinse vrouwen namen veel meer dan de Griekse deel aan het openbare leven, en scholing, om in gezelschap niet uit de toon te vallen, was dus in hun geval een noodzaak. Maar van hun eigen literaire productie bleef zo goed als niets over; we kennen wat namen, maar geen geschriften.

Er is een merkwaardige uitzondering. Van ene Sulpicia hebben wij 40 verzen bewaard. Zij leefde in de tijd van Augustus en Ovidius. Van haar hand bleven zes gedichten over: die zaten namelijk verstopt in het zogenaamde *corpus Tibullianum*, het werk dus van de dichter Tibullus. Ze werd als het ware undercover tot in onze tijd gesmokkeld. In het laatste boek van Rosita Steenbeek: *Julia*, over de dochter van Augustus, speelt ze een rol.

Ook Agrippina, dochter van Germanicus en moeder van de verguisde Nero, zou memoires hebben geschreven. Wat zou ik er niet voor over hebben om die ooit eens te kunnen lezen...

Vallejo schrijft met veel liefde en bewondering over het vak van de boekhandelaar; een gevaarlijk vak. Het vrije woord is immers geen vanzelfsprekendheid, laten we er maar van uitgaan dat het nooit verworven is.

Boekverkopers nu zijn een belangrijke schakel in de verspreiding van ongemakkelijke teksten: hen bedreigen en vervolgen is een essentieel onderdeel van de meedogenloze oorlog tegen de vrije boeken.

In periodes van tirannie zijn boekhandels vaak plekken waar je toegang kunt krijgen tot het verbodene. Onder de tirannie van corona vochten de boekhandels ervoor om open te mogen blijven, wegens essentieel; en ze haalden in de tweede lockdown effectief hun slag thuis.

Illustratief voor het gevaar én voor de creativiteit van boekhandelaren is het intrigerende verhaal van Françoise Frenkel, een Poolse Jodin, die in 1921 in Berlijn een Franse boekwinkel opende: *la Maison du Livre*.

Ze organiseerde er lezingen van schrijvers die Duitsland aandeden: Gide, Colette, Maurois; maar ook Wit-Russen en Nabokov vonden er een plekje. Meer over haar in het winternummer.

Een boekhandel als De Reyghere in Brugge doet nog steeds precies hetzelfde: google hun website maar eens: dereyghere.be.

Een van de meest verbijsterende wetenswaardigheden in dit boek is de verontrustende evolutie die mensen, ook boekhandelaren, kunnen doormaken. Ze geeft het voorbeeld van Mao, die in de jaren '20 een boekhandel had in Changsha met zes werknemers. Daarvoor had hij gewerkt in de universiteitsbibliotheek: 46 jaar later zou hij de zogenaamd Culturele Revolutie starten die een spoor zou trekken van verbrande boeken. Jorge Carrión schrijft daarover: *zij die de ergste systemen van controle en repressie bedenken ... waren ook cultureel zeer onderlegd, schrijvers, verwoede lezers.* (In zijn boek *Librerías* uit 2013)

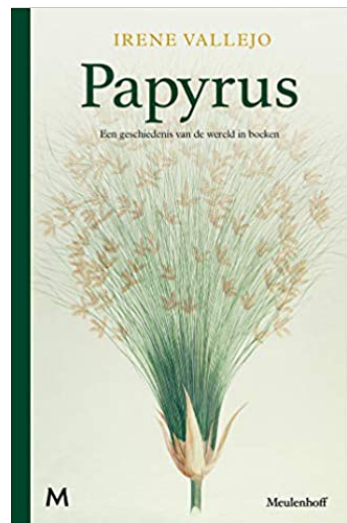
Boekhandels en -handelaren zijn ook vaak het doelwit van aanslagen: zo werden in de jaren '67/'77 over heel Spanje verschillende aanslagen ertegen gepleegd en we herinneren ons het geweld dat ontstond naar aanleiding van de fatwa tegen Salman Rushdie in februari 1989: daarin werd immers opgeroepen tot executie van de auteur en van iedereen die betrokken was bij het uitgeven en het verspreiden van het boek! *

We hebben één bibliotheek uit de Oudheid bewaard: in Herculaneum, in de villa, die hierom *dei papiri* wordt genoemd, conserveerde de vulkaanuitbarsting van 79 voor het nageslacht 2000 rollen. Deze plek was lange tijd een ontmoetingsplek voor epische filosofen. Ook Vergilius moet hier ooit verbleven hebben. De ontdekking van de door de Vesuvius vernielde steden gaf overigens ontstaan aan de Grand Tour en dus eigenlijk aan het toerisme.

Papyrus is voor mij een schatkist aan wetenswaardigheden, heerlijk om in te grasduinen en verbaasd te worden:

Boeken blijven ons op mysterieuze wijze verbinden en verenigen.

* Een oproep die recent nog bijna met succes werd opgevolgd, n.v.d.r.

Over de grens

Door Jean-Paul Van der Poorten

DE SLEUTEL VAN DE SCHOONHEID IS DE VERWONDERING

Op zondag 18 december om 15 uur heeft in de kapel van het voormalige Karmelietessenklooster in Aalst de voorstelling plaats van *De sleutel van de schoonheid is de verwondering*. Deze voorstelling gaat over het kind dat we waren, de weemoed om wat voorbij is, geluk en blijdschap, vreugde en verwondering, Kerst en nieuwjaar, het licht in het hart van de mens en de schoonheid die schuilt in eenvoud.

Op de voorstelling zullen gedichten worden gelezen van Hans Andreus, Wouter De Bruyne, Herman de Coninck, Jan D'Haese, Aleidis Dierick, Germain Droogenbroodt, Charles Edgar du Perron, Frank Eerhart, Fernand Florizoone, Hélène Gelèns, Ida Gerhardt, Eveline Henderickx, Roland Jooris, Hugo Mújica, Marcel Pira, Piet Thomas, Guillaume van der Graft, Firmin van der Poorten, Jean-Paul van der Poorten, Anton van Duinkerken en Anton van Wilderode.

Mieke Jacob (dwarsfluit) en Wim Blontrock (dwarsfluit) voeren ons terug naar onze kindertijd en begeleiden ons naar Kerstmis, het vocaal ensemble 'Ad Rosam' onder leiding van Pieter Stevens zingt kerkliederen uit Oost en West, Pascal Podevyn (gitaar) brengt improvisaties op de verwondering en Thomas Van Geem (trompet) speelt een lied over vreugde en verbondenheid.

Er wordt ook hulde gebracht aan Octave Landuyt ter gelegenheid van zijn 100ste verjaardag. Met het album *Tekens van vriendschap* brengen Jos Bolle, André Bruylandt, Hans Droesbeke, Ronald Ergo, Lydia Liekens, Hubert Minnebo, Erwin Oosterbosch, Achiël Pauwels, André Roelant en Guy Van Assche hem een groet van vriendschap en waardering met prenten geïnspireerd op het thema van de verwondering. De werken uit het album worden tot 14 januari 2023 tentoongesteld in de kapel van het Karmelietessenklooster.

Tevens wordt een kunstmap voorgesteld met gedichten van Wouter De Bruyne, Jan D'Haese, Eveline Henderickx, Marcel Pira, Piet Thomas, Firmin van der Poorten en Jean-Paul van der Poorten en zeefdrukken van André Berner en Hans Droesbeke. Een exemplaar kan worden gereserveerd door 40 euro te storten op rekeningnummer BE06 7370 6287 3322 van *De verwondering* met vermelding *Kunstmap*, en dit voor 30 november 2022.

De kunstmap dient te worden afgehaald voor de aanvang van de voorstelling (tussen 14.15 uur en 14.45 uur) en wordt niet met de post toegezonden.

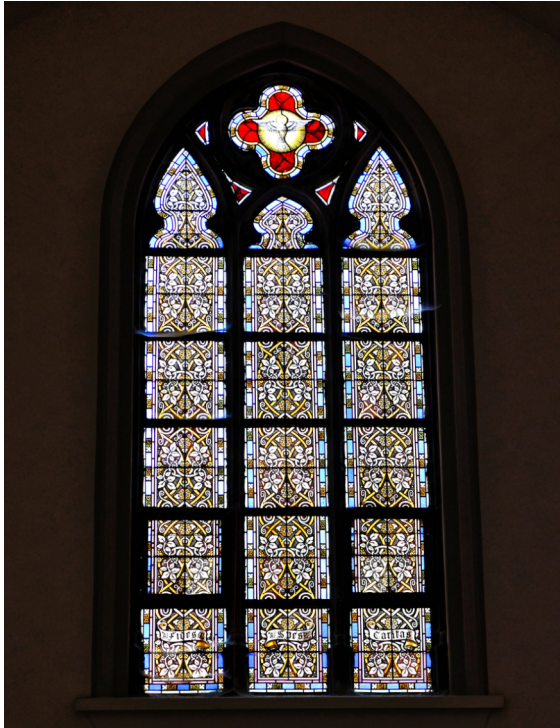

Foto Michel Coen: glasraam uit kapel Karmelietessenklooster te Aalst.

De toegang tot de voorstelling en tot de tentoonstelling is gratis. Iedereen is van harte welkom.

*Kapel Karmelietessenklooster
(Emmaüs, Louis D'Haeseleerstraat 17, 9300 Aalst).*

*Voorstelling zondag 18 december 2022 om 15 uur. Deuren om 14 uur.
Tentoonstelling van 18 december 2022 tot 14 januari 2023. Openings-
uren: woensdag en vrijdag: 14 tot 17 uur; zondag: 10 tot 12 en 14 tot 17
uur. Belangstellenden melden zich aan in het Emmaüshuis naast de kapel.*

Gelezen & goedgekeurd.

Door Bart Madou

AFRIKAANSE LETTERKUNDE

Noemt u eens vijf inlandse schrijvers van beneden de Sahara. Niet meer dan vijf. Ben Okri, Wole Soyinka, Chinua Achebe, Léopold Senghor, Buchi Emecheta (een schrijfster dan nog) en nee, spontaan geraak ik ook niet verder, maar sinds het lezen van *Afrikaanse Letterkunde* is daar veel verandering in gekomen.

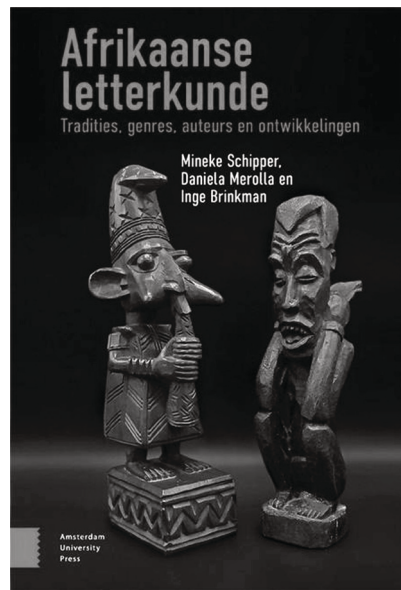
'*Afrikaanse Letterkunde*' is een sterk vertimmerde & uitgebreide (lees geactualiseerde) versie van het gelijknamige boek van Mineke Schippers, in 1983 verschenen in de onovertroffen Aula-reeks. Ditmaal werd ze bijgestaan door twee collega's: Daniella Merola en Inge Brinkman.

In iets meer dan 400 bladzijden wordt er een (nog onvolledig) overzicht gegeven van de literatuur in Afrika, boven en onder de Sahara en in Zuid-Afrika. Drie grote delen: Mondelinge literatuur (heel terecht, maar begrijpelijkerwijze overschaduwd door de geschreven literatuur), Geschreven literatuur en Nieuwe media.

Het belang van de orale traditie werd en wordt volgens de auteurs danig onderschat; begrijpelijk, want per definitie geen geschreven bronnen. Nochtans is orale literatuur (sommigen hebben geprobeerd de term 'ora-tuur' in te voeren) een volwaardige literatuur, ook bij ons trouwens.

In tegenstelling tot de geschreven literatuur is de mondelinge zeer beweeglijk en past zij zich vlot aan plaatselijke of zelfs ruimere omstandigheden aan. Gelukkig bestaan er fonetische transcriptions en audiotieve opnames van Afrikaanse mondelinge verhalen. Meer dan bij de geschreven literatuur is bij mondelinge literatuur de rol van de verteller van belang, hij (soms zij) is performer, verteller en zanger tegelijk en weet zijn toehoorders te boeien door hun reacties te observeren en erop in te spelen. En ja, ook mondelinge literatuur kent haar tradities, veranderingen en vernieuwing.

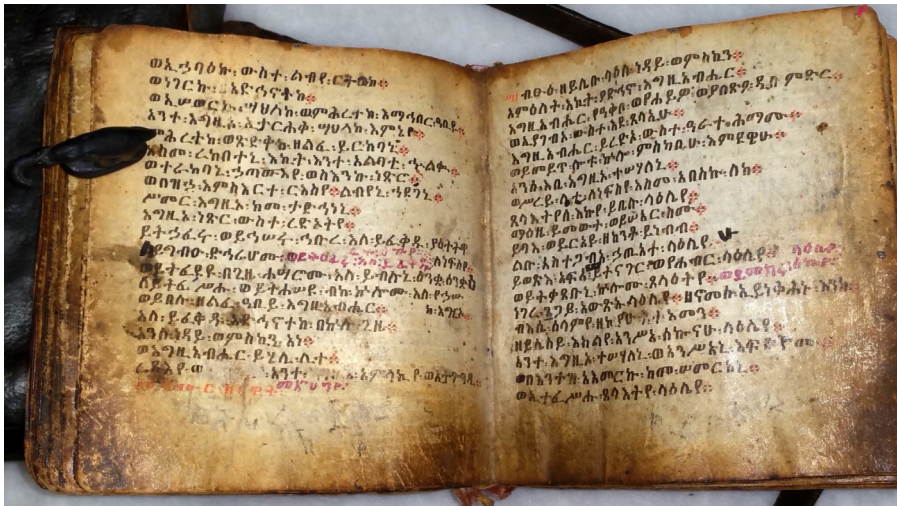
Het gevaar is echter dat Afrika eenzijdig als het mondelinge continent zou geboekstaafd worden.

In het hier besproken boek wordt mondelinge literatuur heel logisch ingedeeld in drie hoofdstukken: poëzie, proza en theater. Bij de poëzie wordt er een indeling gemaakt volgens religieuze poëzie, liefdespoëzie, rouwliederen, lofliederen, oorlogspoëzie en jachtliederen, werklieder, politieke liederen, kinderliederen en spreekwoorden.

Bij proza vinden we mythen, epen, kronieken, dieren en mensen in fantasieverhalen en raadsels. Bij theater gaat het over rituelen, maskerades, komedies en poppenspel, het theater en het kolonialisme.

Bij de geschreven literatuur worden er verschillende soorten onderscheid gemaakt, niet alleen geografisch maar ook volgens taal (lokale versus koloniale talen) en – in mindere mate – ‘native’ literatuur versus blanke – witte – (koloniale) literatuur. Heel interessant is het hoofdstukje over de literatuur in de verschillende plaatselijke talen. Zo vernemen we dat, lang voor er in Europa Keltische en Germaanse teksten ontstonden, in het koninkrijk Aksum (het huidige Ethiopië) geschreven literatuur in het Ge'ez bestond, een taal die echter in de 13de eeuw als gesproken taal verdween, maar als liturgische taal overbleef (vergelijk bij ons met het Latijn).

Zo bezit elke taal zijn geschreven literaire teksten en zijn er ook vandaag nog schrijvers en dichters die zich uitdrukken in hun eigen moedertaal. Verder is er de indeling (geschreven) poëzie en (geschreven) proza. Niet ten onrechte is er veel aandacht voor poëzie, Afrikaanse poëzie was en is erg verbreid. Bij zowel poëzie als proza krijgen wij een indeling volgens taal: Franstalige, Engelstalige, Portugeestalige literatuur met een apart gedeelte over koloniale literatuur en de negritudebeweging.

De Engelstalige literatuur is dan nog opgesplitst in literatuur uit West-Afrika, Oost-Afrika, zuidelijk Afrika en Zuid-Afrika.

Wat zijn de thema's? Die liggen voor de hand: idealisering van Afrika en haar geschiedenis, antikoloniale geschriften maar ook antipostkoloniale literatuur, zeker in de romans. Maar uiteraard ook de grote levensvraagstukken: lijden & dood, liefde & huwelijk, verbanning, immigratie en terugkeer. En zeker in de poëzie valt het op dat de orale cultuur niet ver weg is.

Belangrijk is te weten dat, gezien de grotere toegankelijkheid, hier vooral de literatuur behandeld wordt die geschreven is in de Europese talen. Sommige auteurs krijgen enkele afzonderlijke bladzijden: Camar Laye en Sembène Ousmane (Franstalig), Chinua Achebe, Chimamanda Adichie, Ben Okri, Woile Soyinka (Engelstalig, West-Afrika).

Vrouwelijke auteurs komen in elke taalgroep expliciet aan de beurt, ook al schitterden zij jarenlang door hun afwezigheid, maar daar is in de laatste decennia verandering in gekomen.

Een laatste deel is gewijd aan nieuwe media en literaire kritiek. Hierin worden onder meer vier websites besproken, die alle vier niet meer bestaan!

Aan de vijf in het begin en verder genoemde auteurs zou ik nu tientallen dichters en schrijvers kunnen toevoegen, ik beperk mij tot enkele namen: Ama Aidoo, Ayi Armah, Mongo Beti, Teju Cole, Cyprian Ekwensi, Abiola Irele, Camar Laye, Taban Liyong, Don Mattera, Ezekiel Mphahlele, Meja Mwangi, Floa Nwapa, Siphon Sempamla, Ngugi Thiong'o, José Luandino Vieira en nog vele anderen.

Afrikaanse letterkunde is een interessant en zeer leesbaar naslagwerk. Wat meer cartografische ondersteuning zou niet misstaan hebben, het (politieke) kaartje van Afrika voorin is (te) summier. Een overzicht van de verspreiding van de plaatselijke talen zou een mooie aanvulling geweest kunnen zijn. Storend (voor mij) zijn wel de vele in het Engels geciteerde teksten, terwijl Franse en anderstalige teksten stevast naar het Nederlands vertaald werden. En ja, die (tevergeefse) verwijzingen naar het internet, het besef dat vandaag alles supersnel verandert.

M. Schipper, D. Merolla en I. Brinkman, *Afrikaanse Letterkunde – Tradities, genres, auteurs en ontwikkelingen*. Amsterdam University Press 2019, 411 blz.

STATION OSNABRÜCK NAAR JERUZALEM

Door Bart Madou

Oorspronkelijke titel: *Gare d'Osnabrück à Jérusalem* en daar begint het woordspel al: in het Frans betekent à zowel naar als in.

Het eigen verhaal (verhaal?) van de familie van Cixous in en buiten Osnabrück en de wens erheen te gaan. Osnabrück, de stad waar haar familie van moederskant ooit woonde, tot die vreselijke dag in september 1935 toen duizenden bewoners van de stad betoogden tegen de stadsjoden van Osnabrück. Zo gauw mogelijk weggevoerd dus. Haar moeder en grootmoeder via Frankrijk naar Oran (waar Héléne geboren werd), niet haar oudoom Andreas Jonas die blijft en verdwijnt naar Theresienstadt en daar de dood vindt ('*De nazi's gaven alleen maar gehoor aan zijn diepste wens: ze zelfmoordden hem*'). Zowel de dode als de levende als de levende dode Andreas zwerft doorheen de roman.

'*Dit boek is geen fictieve roman, het is een bloeditstorting*'. Tot nu toe publiceerde Cixous zeven boeken met Osnabrück als thema, een blijvende bron van inspiratie maar ook van frustratie zo lijkt het, de stad achtervolgt haar. En ze beschrijft het in haar kenmerkende stijl: haar zinnen zijn vaak (heerlijk) verward, heden en verleden worden gemengd in één enkele zin en de toekomst wordt steevast vanuit het verleden aangehaald. Haar schrijfstijl deed mij soms denken aan *De Kolibrie* van Veronesi, maar dan zonder de wegwijzers die daar te vinden zijn.

Herhalingen buitelen over de herhalingen. Ze speelt met woorden, lees: het wemelt van woordspelletjes en neologismen ('*Wist je dat er bevelen zouden losbarsten die ze met geïnfecteerde taal hadden geschorpioeneerd?*'). De vertaalster, Désirée Schyns, had het niet altijd gemakkelijk (six-sous > Cixous) Opvallend zijn ook de vele, soms verdoken, verwijzingen naar de Odyssee, het boek Job, Shakespeare (King Lear), Balzac, Proust, Kafka via Grete Bloch en Felice Bauer. En na het EINDE (sic) doet ze er nog twee extra bladzijden bij. Het boek is verlucht met een tiental 'woordtekeningen' van Alechinsky en achteraan vind je ook enkele foto's uit de periode van 1935.

Cixous, Héléne, *Station Osnabrück naar Jeruzalem*, Octavo 2022, 191 blz.

FRANKENSTEIN / FRANKUSSTEIN

Door Bart Madou

Frankenstein is een dubbele raamver telling. De protagonist R. Walton schrijft vanuit Rusland brieven aan zijn zuster mevrouw Saville, waarin hij verslag doet van zijn wederwaardigheden en van zijn expeditie naar de Noordelijke IJszee (1ste niveau). Tijdens die expeditie redt hij vanop een ijsschots de verkleumde dokter Victor Frankenstein, die hem zijn ongelofelijk levensverhaal vertelt (2de niveau). Dit laatste verhaal neemt het grootste deel van de roman in beslag.

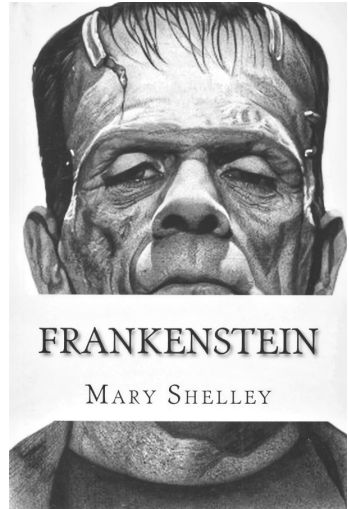
Hoe is Mary Shelley, piepjonge echtgenote van de romantische dichter Percy Shelley en dochter van een van de eerste voorvechtsters van vrouwenrechten, Mary Wollstonecraft, tot het schrijven van Frankenstein gekomen?

Wel, het deed mij denken aan de *Decamerone* van Boccaccio: de aanleiding was hier niet de pest maar de niet ophoudende regen in Genève, waar het echtpaar Shelley, overigens in gezelschap van Lord Byron en diens lijfarts, de schrijver Polidori, noodgedwongen binnenskamers moest blijven. Laten wij elk een horrorverhaal bedenken, was de opdracht die ze aan elkaar voorlegden.

De inspiratie bij Mary bleef uit tot een onheilspellende droom haar de stof leverde voor haar roman. Waarover gaat het echt bloedstollende verhaal dat Frankenstein aan kapitein Walton vertelt?

Een jongeling (Frankenstein) verlaat zijn huis en familie in Genève om in Ingolstadt te gaan studeren. Daar bekwaamt hij zich in de scheikunde, die in die tijd (1816) fel in opmars is, en hij vat het plan op om een homunculus te creëren met behulp van ledematen en organen die hij op het plaatselijk kerkhof weet te 'sprokkelen'. Na twee jaar is zijn magnum opus voltooid, maar een en ander is ietwat buiten proportie en het wezen dat hij geassembleerd heeft, is ook niet meteen moeders mooiste. Om zijn product tot leven te wekken maakt hij gebruik van in die tijd ook nieuw ontdekte elektriciteit. En ja, het 'monster' richt zich op, het leeft!

Frankenstein is nog niet van zijn schrik bekomen of het monster springt door het raam en verdwijnt. Hij zwerft dan rond en verbergt zich voor de mensen in een afgelegen, vermolmd schuur, vlakbij een armoedig huisje. Hij bespioneert de bewoners en leert zo ook hun taal en hun gebruiken.

Het monster voelt zich erg eenzaam maar het is evenwel zacht van inborst, nochtans afschuwwekkend lelijk. Op zeker dag betrapt de zoon des huizes hem en die verjaagt hem. Zo gebeurt ook vele malen nadien, dus gaat hij op zoek naar zijn schepper om zich te wreken of toch om te eisen dat hij een vrouwelijk evenbeeld voor hem zou maken, zodat hij niet meer alleen zou zijn. Victor geeft eerst toe, maar vernietigt dan zijn halffabriicaat; nu dreigt zijn schepsel pas echt met ongeziene wraak. Een voor een vermoordt hij de geliefden van Victor: zijn jongste broertje, het dienstmeisje, zijn beste vriend en ten slotte zijn vrouw in de eerste huwelijksnacht. Nu is het Victor die, overmand door verdriet, de ergste wraakgevoelens koestert en zo zijn ongenaakbaar schepsel achtervolgt om het te doden, tot in de meest noordelijke gebieden vol ijs en vrieskou. En het is daar dat Victor afdrijft op een ijsschots en opgemerkt wordt door Walton. Hij wordt gered, kan zijn verhaal nog doen, maar sterft dan uiteindelijk. Zijn schepping – die dat alles kon meemaken, hij is nu eenmaal geen gewoon mens – schatert het uit en zal zich, nu zijn wraak volbracht is, zelf vernietigen. Einde verhaal.

Vooraleer *Frankusstein* te lezen, lees je best vooraf Mary Shelley's Frankenstein.

Met dit verhaal in het achterhoofd begin je dan aan Jeanette Wintersons *Frankusstein* (vertaling van *Frankisstein*), een liefdesverhaal noemt zij het. En ja, Winterson (her)vertelt de geschiedenis van 1816 in Genève (zij kruipt in de huid van Mary Shelley) en tegelijkertijd, of beter: ernaast, ontwikkelt zij een verhaal in de huidige tijd, waarin de hoofden ik-persoon opduikt als een transgender met de naam Ry (afkorting van Mary - typisch Winterson) Shelley ('*Ik ben liminaal, ontbottend, ontluikend, onbepaald, transitioneel, experimenteel, een twijfelgeval, een nieuwkomer - of is het een nieuwlichter? - in mijn eigen leven.*').

Hij (zij?) is omringd door figuren met namen als Lord (Lord Byron!), Victor Stein (Victor Frankenstein!) en Polly D. (Polidori, de lijfarts van Lord Byron). Claire, de minnares van Lord/Byron en Mary's halfzus, behoudt haar naam uit Frankenstein.

In feite bestaat de roman uit twee niet helemaal losstaande vertellingen, die voortdurend alterneren: twaalf stukjes spelen zich af in de 19de eeuw, de eeuw van Mary Shelley, de andere twaalf vinden vandaag plaats, ze wisselen elkaar voortdurend af. Het verhaal rond 1816 vertelt eigenlijk de 'making of' van Frankenstein met een wel bijzonder feministische Mary Shelley (was zij niet de dochter van de feministe avant la lettre Mary Wollstonecraft?). In de huidige tijd maken we kennis met geleerden, wetenschappers die zich gespecialiseerd hebben in Artificiële Intelligentie (AI) ofte Kunstmatige Intelligentie (KI), maar dat is ook de afkorting van iets anders) en navrante zakenlui (Ron Lord produceert de meest geavanceerde seksrobots).

We dalen letterlijk af in de duistere wereld – de geheime tunnels onder Manchester - van de breinwetenschappers die er maar op los experimenteren. Handen die als spinnen over elkaar op de vloer van het laboratorium kruipen, dubbelwandige thermoscilinders die ingevroren hoofden bevatten (cryonisme heet het proces)

Interessant zijn wel de vele (doorgaans luchtige, maar relevante) discussies onder de hoofdfiguren over dood, niet-dood (de ondoden), eeuwig leven enz. door het uploaden en afzonderen van het brein en dit te ont-doen van zijn lichamelijkeheid. Er komen ook wijze woorden uit de mond van sommige personages (*'Vooruitgang is een aaneenschakeling van toevalligheden en haastige vergissingen die onvoorziene gevolgen hadden'*), soms ook gemeenplaatsen (*'Waarom moet het leven lijden zijn? Aanteekening van de auteur: DIT IS DE DIEPZINNIGSTE OPMERKING DIE CLAIRE OOIT HEEFT GEMAAKT.'*).

'Een liefdesverhaal' luidt de ondertitel. Veel liefde heb ik er niet aangetroffen, al wordt er des te meer over gekwebbeld. Seks, ja, dat wel, elke (mannelijke) protagonist wil zeker eens naar bed met Ry, de man/vrouw - maar zo te lezen meer vrouw dan man (*'Hij zegt: Je ziet eruit als een jongen die een meisje is dat een meisje is dat een jongen is.'*) en dan zijn er nog de geavanceerde seksrobots van Ron Lord die gretig aftrek vinden bij de mannen.

Jawel, meeslepende lectuur doorspekt met de zo typische subtiele ironie, waarop Winterson het patent lijkt te hebben (*'Het hart begint op dag tweeëntwintig in de baarmoeder te kloppen. Daar houdt het nooit mee op. Tot het er wel mee ophoudt.'*).

Mary Shelley, Frankenstein of de moderne Prometheus.

LJ Veen Klassiek, 320 blz.

Jeanette Winterson, Frankenstein, Atlas Contact, 2019, 374 blz.

Poëzie

Door Martine Sinnesael

GEWELVEN

gewelven van mijn wereld
als gegoten mos op mijn bast
takken spreken taal kaal en bloot
ze vormen mijn striemen in de nacht
blader mee in bont zijn van mijn kleuren
fijnrag gegaarde mist over schoonste velden
druppel zoet de onsterfelijkheid
aardkorst der moeder natuur
baarmoeder de zucht
van vier seizoenen

(Martine Sinnesael, Zedelgem: winnaar Gedichtenwedstrijd IGS Ginter i.s.m. gemeenten Ichtegem, Jabbeke, Gistel, Koekelare, Kortemark, Oudenburg, Torhout en Zedelgem)

Kathebelletjes

Door Katherine Muylaert

DINGEN DIE WE TOEVERTROUWEN AAN DE WIND (Laura Imai Messina)

Ergens in Japan staat een oude telefooncel in een mooie tuin, Bell Gardia. Er is iets bijzonders aan de telefoon. Je kan er niet zomaar eventjes je broer, moeder, beste vriendin of een winkel mee bellen, hij is namelijk niet aangesloten. Maar hij voert wel de stemmen van wie erin spreekt mee met de wind. En laat zo toe om te communiceren met verloren of overleden geliefden of familieleden.

De telefooncel staat ergens in het Noordoosten van Japan, waar een tuinontwerper, Itaru Sasaki, hem neerzette nadat zijn neef aan kanker overleed. Een jaar later, in 2011, werd het gebied verwoest door een tsunami. Ook in het bewuste dorp was de tol hoog met 1.200 doden, 10% van de bevolking. Sasaki besloot de telefooncel open te stellen om overlevenden de kans te geven te bellen met hun vrienden en familie die waren omgekomen.

Tot zover de werkelijkheid, als achtergrond voor een fictief verhaal over verlies, verdriet, rouw, hoop en zoveel meer.

Yui verloor haar moeder en dochter in de tsunami.

Takeshi's dochtertje Hana praat al twee jaar niet meer, sinds het overlijden van haar mama.

Onderweg naar Bell Gardia ontmoeten ze elkaar, waarna ze steeds samen de lange reis vanuit Tokyo naar de 'windtelefoon' maken. Gaandeweg leren ze elkaar kennen, en leren wij hun verhaal kennen. Het wordt verweven met de verhalen van anderen die ze ontmoeten in de tuin.

Beoordeel een boek niet op zijn cover. Hier mag dat wel, want wat een mooie omslag! Het gebeurt me niet vaak dat ik telkens weer eerst wegdroom bij de buitenkant van een boek, alvorens het open te slaan.

De taal is mooi, eenvoudig, met prachtige beeldspraken. Bijvoorbeeld over de verdwenen stem van Hana: *'Hij raakte vooral geëmotioneerd door het kristalheldere stemmetje van zijn dochter: dat kwam terecht op dingen en doodgewone woorden, die ze liet vibreren met buitengewone klanken. Het leken net vingertoppen op de toetsen van een piano.'*

Emoties worden lang niet altijd uitgesproken, maar in sprekende feiten getoond, en komen daardoor misschien nog harder binnen. Over het schriftje dat Yui van bij de geboorte bijhield over haar dochter: *'Toen haar kind dood was, had ze met een liniaal en een stift een streep van links- onder naar rechtsboven getrokken en alle lege bladzijden diagonaal gemarkeerd.'*

Wat het boek zo bijzonder maakt, is dat elk hoofdstuk afgewisseld wordt met een kort stukje extra informatie, feitelijkheden of een extra inkijkje in het leven van de personages.

Soms ook volstrekt nutteloze informatie, die je dan toch weer een glimlach ontlokt. Zoals het adres van de boekhandel waar ze langsliepen, de Japanse titel van een prentenboek, de tien meest indringende herinneringen van Takeshi aan zijn vader, of wat het resultaat is van het woord 'omhelzing' googelen. Of zoals deze, nadat Yui de telefoonsel tegen een tyfoon tracht te beschermen: *'Het laat-ste wat Yui dacht voordat ze flauwviel O.'*

Maar meer nog dan alle mooie beelden, snijdende emoties of meelevende hoop, is het vooral het beeld van de windtelefoon dat het sterkste blijft nazinderen. Hoe mooi is het om in oude telefoonsel te kunnen praten met iemand die er niet meer is? Hebben we niet allemaal wel een of meerdere mensen met wie we – al was het maar één keer – nog eens willen praten?

Ik geloof dat er in het leven momenten zijn waarop we de loop der gebeurtenissen moeten volgen, ons erdoor moeten laten meevoeren alsof we niet de kracht hebben er weerstand aan te bieden, ik geloof dat we dan plotseling kunnen merken dat de rivier ons gunstig gezind is, niemand anders heeft dat door, een buitenstaander zal zeggen dat we op het punt staan schipbreuk te lijden, maar we liggen vaster op koers dan ooit.

JOSÉ SARAMAGO uit *Het schijnbestaan*

Ad multos annos

Door Els Vermeir

We hadden het in vorige edities al over Molière en du Bellay; vandaag maken we kennis met de eerste van onze twee literaire eeuwelingen: José de Sousa Saramago, geboren te Azinhaga, Portugal op 16 november 1922.

JOSÉ SARAMAGO

Als ik geen cursus Portugees had gevolgd, was ik er wellicht nooit toe gekomen Saramago te lezen. En al heb ik me dan tevreden moeten stellen met vertalingen van zijn werk, het was liefde op het eerste gezicht!

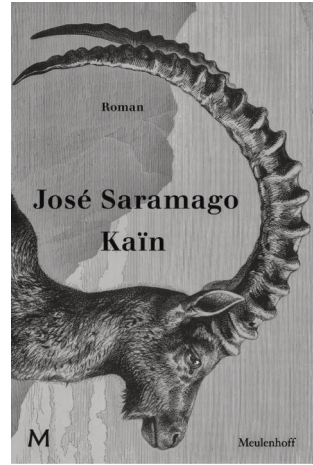
Reeds in zijn blogs, verzameld onder de titel *De andere kant – Persoonlijke observaties over wereldpolitiek en andere zaken*, voelde ik een grote verwantschap met zijn ideeën.

Het is een groot voordeel deze opiniestukken als tijdgenoot te kunnen lezen: talloze andere auteurs uit vroegere tijden hebben soortgelijke kritische observaties neergepend, maar als je de woorden en daden van de beschreven personen niet persoonlijk hebt meegemaakt, kan je moeilijk afwegen in hoeverre je het eens bent met het beeld dat de auteur ervan brengt. George Bush, Berlusconi, Aznar, de Clintons, Sarkozy, Obama, Ratzinger, maar ook groepen van mensen, zoals bankiers, het Vaticaan, Israël, Gaza passeren de revue en worden grondig, met de nodige ironie en in een zeer beeldrijke taal op de rooster gelegd.

De ook al grote Umberto Eco zegt over deze blogs: *'Mijns inziens blijft Saramago in zijn blogs voortdurend in contact met de wereld in al haar rampzaligheid, om er vervolgens met meer distantie en vanuit een moreel-poëtische invalshoek in zijn romans over te schrijven (waarbij hij die wereld soms erger afschildert dan ze is – al lijkt dat welhaast onmogelijk).'*

Toch is het niet al kritiek wat de klok slaat in Saramago's blogs: hij bezingt ook de lof van een aantal van zijn collega's: Fernando Pessoa, Jorge Amado, Carlos Fuentes, José Luis Sampedro, Eduardo Lourenço, ... Over die laatste schrijft hij bv. het volgende: *'Hij pakte de ideeën op, woog ze in zijn hand alsof hij er met zijn gedachten niet bij was; sommige liet hij vallen en andere legde hij op een onzichtbare plank in de hoop dat ze zelf de verbindingen tot stand zouden brengen, waardoor ze hun potentie zouden waarmaken, onderling en met die van de tweede keuze, wanneer deze uiteindelijk toch meer waard bleken te zijn dan hij gedacht had. Het eindresultaat was, als u me het beeld toestaat, een blok van puur goud.'*

Puur goud, dat was ook Saramago's laatste (voltooide) roman, *Kaïn*. In een hilarisch, zogenaamd historisch relaas, laat hij Kaïn een supersonische reis maken doorheen het Oude Testament. Kaïn ontmoet Abraham, Mozes, Jozua, Lot en Job. De Toren van Babel, Sodom en Gomora, de bouw van de Ark van Noah: ook dat maakt hij met eigen ogen mee. En doorheen zijn tocht groeit zijn haat jegens die genadeloze, wraakzuchtige en vaak tegenstrijdige God van het Oude Testament. Ondanks de humor toont Saramago hier een vrij negatief wereldbeeld, waarin de (gelovige) mens een zinloos bestaan leidt: '*... het is triest als je geen enkel ander doel in het leven hebt dan kinderen verwekken zonder te weten waarom en waarvoor.*

Voor het voortbestaan van de soort, zeggen degenen die geloven in een eindbestemming, een laatste grond, hoewel ze geen enkel idee hebben van wat dat moge zijn en ze zich nooit hebben afgevraagd in naam waarvan de soort moet voortbestaan, alsof ze de enige en laatste hoop van het heelal is.'

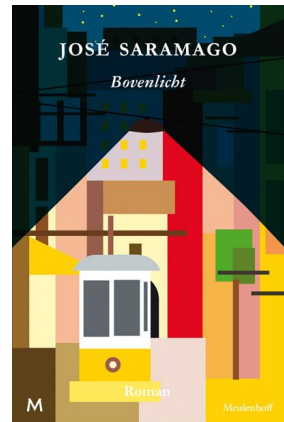
De soms aan sarcasme grenzende ironie wordt nog versterkt door de interpunctie en het hoofdlettergebruik, die het gevoel opwekken van een soort ratelende conversatie, die mij doet denken aan de sketches van André Van Duyn of de Neveneffecten. Vaak ook voelt het aan als een Griekse tragedie vol drama en pathos, als een theatervoorstelling veeleer dan een roman.

Saramago bekritiseert in het boek de incoherentie van de Bijbelse verhalen en het beeld dat daarin wordt opgehangen van God. En hoewel hij regelmatig benadrukt dat het om 'historische feiten' gaat, neemt hij voortdurend een loopje met de historische waarheid, bv. door de mensen bij de Toren van Babel talen te laten spreken die nog moesten ontstaan. De kerngedachte van het boek wordt wellicht nog het best samengevat door deze zin: '*De geschiedenis van de mens is de geschiedenis van zijn onenigheden met god, want hij begrijpt ons niet en wij begrijpen hem niet.'*

Helemaal aan de andere kant van Saramago's literaire carrière staat *Bovenlicht*, zijn allereerste roman, die zoekraakte en pas aan het eind van zijn leven voor het eerst werd gepubliceerd. In het eerste hoofdstuk lijkt je een regisseur aan het werk te zien, met een camera die aan een misselijk makend snel tempo door de wijk zwiept en de verschillende personages

en families aan ons voorstelt. Niet mijn stijl, en ik vreesde dat de beginnende Saramago nog de maturiteit miste om een roman van het kaliber van *Kaïn* neer te zetten. Dat niveau bereikt hij inderdaad nog niet, maar vanaf hoofdstuk twee gaat de roman echt van start en herkennen we er wel degelijk al de 'echte' Saramago in: de geëngageerde maatschappijcriticus met oog voor de armen – *'Wanneer leren die lui dat ze moeten betalen wat je nodig hebt om van te leven?'* -, die opkomt voor de rechten van de vrouw – *'Werkjes voor lelijke, uitgebluste vrouwen, werkjes voor een klein leven, voor een leven met ramen zonder uitzicht.'* – en het belang van kunst en cultuur onderstreept – *'Maar de muziek was langsgeslagen, de muziek die hun avondlijke metgezel was, die hen dagelijks vereerde met een vertroostend en opbeurend bezoek...'* -.

Reeds in deze eerste roman maakt hij gebruik van zijn kenmerkende suggestieve stijl, en ook hier sippelen zijn politieke opvattingen door. Hij schetst een zeer somber beeld van de toenmalige maatschappij: gezinnen waarvan de leden naast elkaar leven zonder hun gevoelens of gedachten te delen; huwelijksrelaties waar alle verwachtingen uit zijn verdwenen en alle passie is gedoofd. Er lijkt een soort verbitterde ontgoocheling achter te schuilen: *'Hoe harder je verlangt naar geluk, hoe ongelukkiger je zult zijn. Geluk is niet iets wat je verovert. Ze zullen je zeggen dat het wel zo is. Geloof het niet. Geluk is er of het is er niet.'*

Naast het verlangen naar geluk, is er het verlangen naar vrijheid: *'Wanneer ik me gevangen voel, snijd ik de tentakel door. Soms doet dat pijn, maar er zit niks anders op.'* Maar ook die vrijheid lijkt onbereikbaar: *'Hij kon geen ander antwoord bedenken dan: Ik ben moe. Zo moe dat hij geen stap in de richting van de vrijheid zette, ook al wist hij dat de deuren van zijn gevangenis open konden en dat hij er zelf de sleutel van had.'* En zelfs wanneer de vrijheid binnen handbereik ligt, durft de mens ze niet te grijpen: *'Hij was als een vogel die ziet dat de deur van zijn kooi openstaat maar aarzelt voor de sprong naar de wereld buiten de tralies.'*

Tegelijkertijd verwijst Saramago naar de sfeer van wantrouwen en angst die leeft in het Portugal van die tijd: *'Abels opmerking over kapitalisten leek hem een listige, vol valstrikken.'* Of nog: *'Wie gisteren je vriend was, kon morgen je vijand zijn, zonder dat je wist waarom.'*

Maar toch vinden we in dat sombere aardse tranendal altijd nog tekenen van hoop: *'Ik heb geleerd verder te kijken dan de zool van deze schoenen, ik heb geleerd dat er achter dit onzalige leven dat de mensen leiden een*

groot ideaal schuilgaat, iets heel hoopgeevends. Ik heb geleerd dat het leven van ieder van ons zich moet richten naar die hoop en dat ideaal. En mensen die dat niet zo voelen, zijn mensen die vóór hun geboorte al gestorven zijn.'

En de bron van hoop, dat is liefde, *'een lucide, actief soort liefde, een liefde die haat overwint'*. Maar daar heeft het personage Silvestre nog een belangrijke boodschap aan toe te voegen: *'Wanneer het gaat over de mens, denk dan aan de mensen. De Mens, met een hoofdletter, zoals ik hem af en toe tegenkom in de krant, is een leugen, een leugen die dient als dekmantel voor alle soorten laaghartigheid. Iedereen wil de Mens redden, niemand trekt zich iets aan van de mensen.'*

En dat is helaas ook vandaag nog altijd het geval...

Wie was Saramago?

In zijn blogs geeft hijzelf ons een goed idee van het contrast tussen zijn armoedige jeugd en zijn latere leven als succesvol auteur:

'Toen ik de ruimte en de tijd moest herscheppen van het Lissabon waar Ricardo Reis zijn laatste jaar zou leven, wist ik van tevoren dat de twee noties van de tijd en de plaats niet zouden samenvallen: die van de verlegen en in zijn sociale condities opgesloten puber die ik was, en die van de lucide en geniale dichter, die in de hoogste regionen van de geest gast was. Mijn Lissabon is altijd dat van de arme wijken geweest en toen ik door omstandigheden veel later in een andere woonomgeving terecht kwam, was de herinnering aan Lissabon die ik het liefst bewaarde die van het Lissabon van mijn jeugd jaren, het Lissabon van de mensen die weinig hadden maar veel voelden, nog altijd boeren in hun gewoontes en in hun begrip van de wereld.'

Saramago was een laatbloeier. Hij schreef een paar poëziebundels, enkele verzamelde journalistieke stukken en een roman, maar stopte toen met schrijven omdat hij dacht dat hij niets te vertellen had. Pas op zijn 53ste begint hij echt aan zijn literaire carrière, en bouwt desondanks een indrukwekkend oeuvre op van poëzie, kronieken, dagboeken en memoires, reisboeken, theaterstukken, verhalen en niet minder dan 17 romans. Zijn werk is vertaald in 16 talen en leverde hem in 1988 een welverdiende Nobelprijs voor Literatuur op, al kreeg hij ook heel wat kritiek, vooral uit kerkelijke en (rechts-) politieke hoek. Niet te verwonderen, gezien zijn uitgesproken standpunten en zijn antikapitalistische pleidooien voor de *'democratische principes van rechtvaardigheid, vrijheid, gelijkheid en solidariteit.'*

Proustiana

Door Bart Madou

WIE IS WIE IN DE RECHERCHE?

Alfred Agostinelli (1888-1914)

Agostinelli, echt een naam voor een autocoureur, en dat was hij ook wel een beetje. Proust reisde in 1907 met de bijna twintig jaar jongere Agostinelli, toen 18 jaar, naar Cabourg. Vijf jaar later vroeg Agostinelli om Prousts privéchauffeur te worden. Maar Proust beschikte al over een chauffeur, de echtgenoot van zijn huisvrouw Céleste, dus bood hij Agostinelli aan om zijn secretaris en kopiist te worden.

Al heel snel werd Proust smoorverliefd op de jongeman, hij vereeuwigde hem in zijn *Recherche* als ... Albertine! In 1913 verlaat Agostinelli Marcel Proust, maar deze laatste doet er alles aan om hem terug te krijgen, hij denkt er zelfs aan om een vliegtuig voor hem te kopen, waarop hij de verzen uit een sonnet van Stéphane Mallarmé zou laten graveren: 'De maagd, het levendige en het mooie vandaag ...' Het heeft niet mogen baten, want uitgerekend met een vliegtuig kwam Agostinelli nog geen jaar later om het leven. In een brief aan André Gide en Henry Bordeaux bekende Proust dat hij nooit een groter liefde gekend had en aan de fotograaf Paul Nadar vroeg hij een afdruk van een foto van Agostinelli.

Proust heeft zijn vriend vereeuwigd in een korte passage in de *Recherche*, tijdens een uitstapje naar Baalbek.

'Plotseling steigerde mijn paard; het had een wonderlijk geraas gehoord, ik had moeite het te bedwingen en niet op de grond te worden geworpen, ik hief naar het punt waar het geraas vandaan leek te komen mijn bestraande ogen, en zag ongeveer vijftig meter boven mij, in de zon, tussen twee grote, glinsterende stalen vleugels, een wezen waarvan het maar vaag te onderscheiden gezicht scheen te lijken op dat van een man. Ik was zo ontroerd als een Griek mag zijn geweest die voor het eerst een halfgod zag. Ik huilde ook, want vanaf het moment waarop ik had onderkend dat het geraas van boven mijn hoofd kwam - vliegmachines waren nog zeldzaam in die tijd - was ik tot tranen bewogen bij de gedachte dat het een vliegmachine was die ik voor het eerst van mijn leven zien zou.

Toen hoefde ik, zoals wanneer je in een blad een ontroerende passage voelt komen, het vliegtuig nog maar in het oog te krijgen om in tranen uit te barsten.

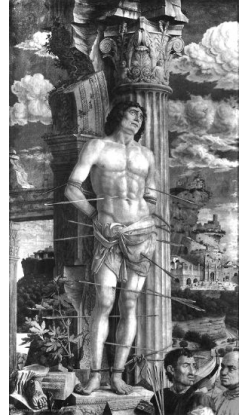
Intussen leek de vliegenier te weifelen over zijn baan; ik voelde dat voor hem - voor mij, als ik niet gevangen had gezeten in een sleur - alle wegen van de ruimte, van het leven, open lagen; hij vloog verder, hing even boven zee; dan, ineens zijn keuze bepalend, zwichtend, zo leek het, voor een aantrekkingskracht tegengesteld aan de zwaartekracht, als keerde hij terug naar zijn land van herkomst, schoot hij met een lichte zwenking van zijn gouden vleugels recht op de hemel toe.'

(Sodom en Gomorra, blz. 436, vertaling Thérèse Cornips)

Het schilderij

Andrea Mantegna – De heilige Sebastiaan -

Omstreeks 1475 schilderde Hans Memlinc de marteling van Sint-Sebastiaan op een paneel van eikenhout. Rond dezelfde tijd deed de Italiaanse renaissanceschilder Andrea Mantegna dat ook. Tijdens een uitstapje met de automobiel met Albertine is de verteller bijzonder aangenaam verrast door de intellectuele veelzijdigheid van Albertine en de lichtvoetige wijze waarop zij hem over kunst praat. Hij feliciteert haar met haar charmant 'onderricht'.

- '(...) Wat er in oude buurten aan poëzie schuilt is er tot de laatste druppel uitgemolken, maar sommige pas gebouwde huizen voor kleinburgers in goeden doen, in nieuwe wijken, met hun te witte, kersvers gezaagde steen, rijten die niet de hete lucht aan flarden, in juli op het middaguur als de kooplui in de buitenwijken naar huis gaan om te eten, met een schrilheid zo wrang als de geur van kersen die wachten tot het dejeuner wordt opgediend in de donkere eetkamer waar glazen prisma's, de messenleggers, fonkelen in alle kleuren, zo mooi als de gebrandschilderde ramen van Chartres?

- 'Wat bent u een schat! Als ik ooit pienter word is het dankzij u.'

- 'Waarom zou je op een zo mooie dag wegstijgen van het Trocadéro, met zijn giraffenhalstorens die aan de Certosa di Pavia doen denken?'

- 'Het herinnerde me ook, zo hoog verheven op zijn bult, aan een reproductie van Mantegna die u hebt, ik geloof dat het de heilige Sebastiaan is, waar op de achtergrond een schuin oplopende stad staat, en waarvan je zweren zou dat er het Trocadéro staat.'

- 'Ziet u wel! Maar hoe heeft u die reproductie van Mantegna gezien? U bent ongelofelijk!'

(De gevangene, blz. 168, vertaling Thérèse Cornips)

MOZART

Door Marcel Proust

Italienne aux bras d'un Prince de Bavière
Dont l'œil triste et glacé s'enchanté à sa langueur
Dans ses jardins frileux il tient contre son cœur
Ses seins mûris à l'ombre, ou têter la lumière.

Sa tendre âme allemande - un si profond soupir ! -
Goûte enfin la paresse ardente d'être aimée,
Il livre aux mains trop faibles pour le retenir
Le rayonnant espoir de sa tête charmée.

Chérubin, Don Juan ! loin de l'oubli qui fane
Debout dans les parfums tant il foula de fleurs
Que le vent dispersa sans en sécher les pleurs
Des jardins andalous aux tombes de Toscane !

Dans le parc allemand ou brument les ennuis,
L'Italienne encore est reine de la nuit.
Son haleine y fait l'air doux et spirituel
Et sa Flûte enchantée égoutte avec amour
Dans l'ombre chaude encor des adieux d'un beau jour
La fraîcheur des sorbets, des baisers et du ciel.

MOZART

Vertaling: Ernst Van Altena

Italiaanse, gearmd met een Beierse vorst,
die met kil-trieste blik zich verheugt aan haar smachten
en in rilkoude tuin haar met tedere krachten
trekt tegen zijn hart, licht zuigt uit haar rijpe borst.

Zijn tere Duitse ziel – O welk een diepe klacht –
proeft nu tenslotte 't trage vuur van het beminnen;
aan handen die bezwijken aan zijn sterke zinnen
biedt hij de hoop zo stralend van zijn hoofd dat smacht.

Engel! Don Juan! Ver van vergetelheids haven
kneust hij alle bloemen in lieflijke lanen
en de wind spreidt hun geuren, maar stelt niet de tranen
van Andalusische gaarden tot Toscaanse graven.

Maar in 't park in Duitsland, waar verveling reeds wacht,
is nog steeds d' Italiaanse vorstin van de nacht;
En haar adem maakt daar de sfeer zacht als een zucht
en haar Toverfluit druppelt van liefde en fluit
in het nog warme duister het afscheid toch uit
aan de koelte van sorbets, omhelzingen, lucht.

Pathéscope

Door Els Vermeir

BLINDNESS

2022 is Saramago-jaar, dus waarom niet meteen ook een film die op zijn werk is gebaseerd? *Blindness*, een film uit 2008 van de Braziliaanse regisseur Fernando Meirelles, refereert aan Saramago's *Ensaio sobre a cegueira*, letterlijk 'essay over de blindheid', maar in het Nederlands vertaald als *De stad der blinden* (1998). De hoofdpersonages in de film worden vertolkt door Julianne Moore en Mark Ruffalo.

Saramago vertelt in zijn boek *De andere kant* hoe hij aanvankelijk meerdere aanvragen om het boek te verfilmen 'het bekende antwoord (liet) sturen: neen.' Niet zozeer uit hoogmoed, maar uit vrees dat het boek niet met het nodige respect zou behandeld worden. Uiteindelijk geeft hij die toelating toch aan twee jonge Canadezen, producent Niv Fichman en scenarioschrijver Don McKellar.

Qua beeldkwaliteit is deze dystopie intussen alweer een beetje gedateerd, maar het verhaal voelt vooral in deze (post-)coronatijden verrassend actueel aan. Op een druk kruispunt in een niet nader genoemde miljoenenstad staat een auto stil: de chauffeur is plots, op slag, blind geworden. Een vreemd soort blindheid trouwens, want in plaats van alles zwart te zien zoals 'gewone' blinden, wordt het deze man wit voor de ogen. Zijn vrouw brengt hem naar een oogarts, die voor een raadsel staat en verder onderzoek voorschrijft. Wanneer de oogarts de volgende dag echter ook blind wordt, realiseert die zich dat het om een besmettelijke ziekte gaat.

Wat volgt, lijkt voor ons in eerste instantie een *déjà vu*: mannen in witte pakken en met mondkmaskers die de geïnfecteerden in speciale busjes naar een quarantaineplaats brengen, overheden die allerlei goedbedoelde maatregelen uitvaardigen maar evenzeer 'blind varen', eindeloos debatteren en het uiteindelijk ook niet meer weten, angst bij de 'gezonde' mensen die tot paniecreacties leidt... Het onbehagen en het gevoel van chaos worden in de film goed geïllustreerd door een afwisseling van donkere beelden en lichtflitsen, wazige beelden, beelden die door en over elkaar heen lopen... Ook het feit dat de eerste besmette man en zijn echtgenote Japans praten met elkaar, werkt het bevreemdend gevoel in de hand (tenzij voor de talenknobbels onder ons die Japans begrijpen, natuurlijk).

Gelukkig liep het met onze pandemie niet zo'n vaart als in de film, waar drie groepen besmette mensen in een soort asiel- of detentiecentrum worden opgesloten, en in wezen aan hun lot worden overgelaten, afgezien van de dagelijkse bedeling van voedselpakketten. We krijgen letterlijk breuge-

liaanse taferelen te zien van blinden die elkaar leiden, op zoek naar voedsel, onder de douche, ... Al snel worden de zalen waarin hun britsen in rijen naast elkaar staan vuil en rommelig, terwijl de mensen zo goed en kwaad als het kan proberen samen te leven.

We herkennen de invloed van Saramago in de verborgen politieke boodschappen, wanneer het contrast tussen zaal 1 en zaal 3 duidelijk wordt: daar waar de ene zaal geleid wordt door een 'democratisch' verkozen leider (de oogarts), staat de andere zaal symbool voor de dictatuur, onder leiding van een zelfverklaarde koning. Maar de echte leiders zijn in feite de respectieve vrouw/man achter deze bewindvoerders, en niet toevallig zijn dat de twee personen die afwijken van de nieuwe norm: de echtgenote van de oogarts (Julianne Moore), die door een niet nader verklaard toeval aan de besmetting is ontsnapt, en als enige 'ziende' in de groep een groot voordeel heeft, al probeert ze dit zo lang mogelijk te verbergen om problemen te vermijden.

Aan de andere kant is er een 'gewone' blinde, die ook een voordeel blijkt te hebben op de anderen: door zijn levenslange handicap is zijn gehoor intussen veel beter ontwikkeld en weet hij zich veel beter uit de slag te trekken. Tussen de twee groepen breekt een strijd uit, die meteen ook een allegorie is voor de strijd tussen goed en kwaad, inherent aan de mens: de ellende waarin ze zich bevinden drijft sommigen ertoe alle menselijke waardigheid te verliezen, terwijl anderen net een verregaande solidariteit en totale zelfverloochening tonen.

De film bevat voor de rest tal van kleine, subtiele boodschappen, zoals de muziek die 'de zeden verzacht' en mensen samenbrengt. Zijn de tranen die vloeien tranen van vreugde of verdriet, vraagt de verteller zich af, en voegt meteen het antwoord toe: *'Vreugde en verdriet zijn net als olie en water, ze bestaan naast elkaar'*.

Op de kleine transistorradio, die gekoesterd wordt als een schat, krijgen de 'gedetineerden' ook informatie over de buitenwereld, waar de ziekte zich intussen verder blijkt te verspreiden, want *'de ziekte is immuun voor bureaucratie'*.

En het was daarbij niet duidelijk *'of de blindheid de paniek verspreidde, of de paniek de blindheid verspreidde'*.

Een klein groepje mensen onder leiding van de doktersvrouw weet uiteindelijk te ontsnappen, terug te keren naar hun huis en zelfs eten te vinden, waarbij een van hen de kernboodschap van de film – en van Saramago – uitspreekt: *'Gelukkig hebben wij een leider met visie'* (waarbij het Engelse 'vision' een betere woordspeling is, die zowel 'zicht' als 'visie' betekent).

Saramago geeft ons nog een commentaar van zijn echtgenote Pilar over de film en het boek mee: *'Volgens mij heeft het boek de effecten van de crisis waar we nu in zitten, al aangevoeld. Al die mensen die wanhopig van bank tot bank over Wall Street rennen (zij schrijft dit in 2008, n.v.d.r.) totdat het geld op is, zijn precies hetzelfde als de personages die in de roman en nu in de film blind en doelloos rondlopen.'*

Het enige verschil is dat ze geen doktersvrouw ter beschikking hebben die hen leidt en beschermt.' En Saramago voegt daaraan toe: *'Welbeschouwd kan die Andalusische (waarmee hij Pilar bedoelt, n.v.d.r.) eens gelijk hebben.'*

Wie de film heeft gezien (of *De stad der blinden* heeft gelezen), kan meteen ook het tweede deel lezen, *De stad der zienden*. Het lijkt aanvankelijk een heel ander verhaal, maar de hoofdpersonages uit vorige film duiken na verloop van tijd weer op en krijgen zelfs – tegen wil en dank – een centrale rol.

Dit boek is alweer een kritische, zelfs cynische aanklacht tegen de machthebbers in de maatschappij. Politici blijken zelf geen vertrouwen te hebben in de democratische instituties waaraan ze hun bestaan danken: *'Bewaart u dat verhaal maar voor de televisie.'* Hun hypocrisie en machtswellust kennen geen grenzen, en een in wezen onschuldig feit (80% van de bevolking brengt bij de verkiezingen een blanco stem uit), dat hen net zou moeten aanzetten tot deemoed en zelfreflectie, brengt de machthebbers in een spiraal van steeds draconischere maatregelen, waarbij ze zoeken naar zondebokken en voorwendsels om het conflict te laten escaleren.

Gelezen op een moment waarop de Oekraïne-crisis zich nog in de beginfase bevond, voelde ook dit weer heel herkenbaar en actueel aan.

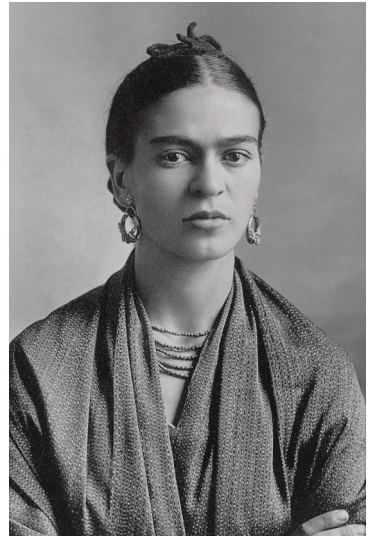
Les femmes de ma vie

Door Bart Madou

'J'aime les femmes. J'ai toujours aimé les femmes, la compagnie des femmes, le parfum des femmes.' Zo begint Patrick Poivre d'Arvor een boekje met als titel *Les femmes de ma vie*. Vandaar deze rubriek. Verwacht geen biografie, eerder een persoonlijk relaas van mijn ontmoeting en waarom deze vrouwen indruk op mij gemaakt hebben. Ditmaal Frida Kahlo (1907-1954) en Hélène Cixous (°1937).

FRIDA KAHLO, LEVEN IS LIJDEN

Je houdt het niet voor mogelijk: wat deze vrouw aan fysiek lijden heeft moeten doorstaan (om nog maar te zwijgen van al het andere lijden: *ik heb twee zware ongelukken doorstaan in mijn leven; een waarin een tram me aanreed... het andere ongeluk is Diego*). Hoe het met haar lichaam gesteld was bij dit tramongeluk is pure horror, de revalidatie inclusief de talrijke zware (en vaak mislukte) operaties die erbij kwamen, zijn nauwelijks vatbaar. En ja, wat tonen haar schilderijen? Veel zelfportretten, o zo kleurrijk, o zo Mexicaans, zo temperamentvol. Net als vele van haar seksegenoten had zij slechts de beschikking over zichzelf om zich te portretteren, want gedwongen bedlegerig. Boven haar bed had men een spiegel aangebracht, zodat zij in liggende houding zichzelf kon bekijken en schilderen.

In 1993 mocht ik haar blauwe huis, haar *casa azul* in Den Haag bezoeken. Behalve enkele schilderijen had men het interieur van haar woning helemaal nagebouwd en er ook enkele originele objecten in geplaatst, onder meer haar bed plus spiegel. Het miezerige en kille Den Haag buitenskamers, binnenskamers omgetoverd in een weelde van warmte en kleur. Frida Kahlo met haar borstelige, aaneensluitende wenkbrauwen, haar snorretje, haar fleurige outfit (zelfs op zwart-wit foto's valt het op) en haar onafscheidelijke, haarloze hondje, een 'xoloitzcuintle' voor alle duidelijkheid (?), de nationale Mexicaanse hond. Zo kennen wij haar, zo zagen wij haar verleden jaar ook op de fototentoonstelling in de Sint-Pietersabdij te Gent.

HÉLÈNE CIXOUS OF VROUWELIJK SCHRIJVEN

Wat hebben Julia Kristeva, Luce Irigaray en Hélène Cixous met elkaar gemeen? Ze worden vaak in een adem genoemd en voor zover ik mij herinner heb ik ze alle drie samen leren kennen (en waarderen!). Je zou hen een soort 'triummulieraat' kunnen noemen.

Cixous dan maar (haar beide bovengenoemde 'zusters' heb ik in eerdere nummers van Toverberg al aangehaald).

Cixous lijkt mij ook de moeilijkste van de drie om haar te plaatsen. Wat trok mij bij haar aan? Haar geboorte? Geboren te Oran, Algerije, uit een Algerijnse vader en een Joodse moeder. Haar fascinatie

voor het werk van James Joyce – een van mijn literaire helden? Haar uitermate scherp feminisme en haar feministische visie op taal? Zij is de 'uitvindster' en grote propagandiste van de *écriture féminine* (vrouwelijk schrijven klinkt zo wollig). Het moet wel even wennen, wat op zichzelf al een teken aan de wand is. Om het zo simpel mogelijk te houden: vervang in een tekst alle hij's door zij's en elke hem door haar en klaar is trees. ('Ik zei: *Als God niet wil dat we met dingen knoeien, had Ze ons geen herseenen moeten geven*' - Jeanette Winterson, Frankusstein blz. 259).

Nu weet ik wel dat het iets ingewikkelder ligt. Maar het valt toch op dat bij de vraag naar de betekenis van *écriture féminine* men (zij dus) vooral zegt wat het niet is (niet schrijven over zachtheid, tederheid, huisje-tuintje, bloemen en kindjes). Wat dan wel? 'Op een poëtische wijze het literaire en het vrouwelijke met elkaar relateren' las ik ergens. Hoe dat? Cixous:

'Cixous ben ik niet (n.v.d.r. Je est un/une – autre!), dat zijn de stemmen van de vrouwen die me meenemen naar haar tuinen, me uitnodigen in haar wouden'. Toch bijzonder poëtisch, niet? Alleen die wouden, ik voel dat wij in de buurt komen van de psychanalyse met haar geheimen van het onbewuste. Maar het is vooral ook een lichamelijk schrijven. 'Schrijven wordt een daad die toegang geeft tot haar reusachtige lichamelijke territoria die verzegeld waren', nog eens Cixous.

Is *écriture féminine* dan het monopolie van de vrouw? Cixous vermeldt ergens de vrouwelijke teksten van E.T.A. Hoffmann (n.v.d.r. die is voor de volgende Toverberg), Heinrich Von Kleist en Jean Genet.

Onlangs verscheen in vertaling *Station Osnabrück naar Jeruzalem* (zie een bespreking in deze Toverberg). Van een *écriture féminine* is hier weinig te merken - of was ik te veel een vrouwelijke lezer?

Buitenbeentjes

Door Marie-Claire Devos

WILLEM DIE MADOC MAAKTE – Nico Dros

In zijn boek *Willem die Madoc maakte* neemt Nico Dros ons mee naar de vroege Middeleeuwen. Niemand voordien wist, wie zowel Willem als Madoc zou zijn.

Het verhaal gaat terug naar het dierenepos '*Van den Vos Reynaerde: de felle met de rode baerde*' naar de eerste zin geschreven door ene Willem: 'Willem die Madoc maakte - Daer hi dicken omme waecte': (waar hij dikwijls 's nachts wakker om was)

Sinds 1836 zijn vele stukken hierover geschreven zonder dat er ooit een syllabe van teruggevonden is, wel zijn er verwijzingen naar te vinden en zijn er allerlei ongeloofwaardige theorieën over bedacht. Daar waar de bronnen zwijgen, zou de verbeeldingskracht het moeten overnemen, en uit deze complexe geschiedenis heeft Nico Dros een tamelijk lijvige roman gehaald. Hij heeft zich heel erg ingelezen in de 13de eeuw en via een intuïtieve en aftastende manier is hieruit een personage ontstaan dat een leven krijgt in het boek.

In het eerste deel spoelt in 1196 'Beda' als 5 à 7-jarig kind uit een vermoedelijk gegoede familie (een koningskind?) als schipbreukeling aan langs de Vlaamse kust, na een zware storm. Hij wordt in een klooster opgenomen, tot hij hopelijk door zijn familie zal worden opgehaald met een dikke beurs als compensatie voor de goede zorgen. Dit gebeurt echter niet, maar in de twaalf jaar dat hij in dat klooster verblijft, krijgt hij een gedegen opleiding en zo belandt hij uiteindelijk in het scriptorium. Hierdoor wordt hij een geletterde jongeman en het verlangen om ook die andere wereld te leren kennen groeit met de dag.

Als hij merkt wat de monniken met hem voor hebben, vlucht hij weg uit Brugge. Hij strandt in de achterbuurten van het stedelijke Brussel. Via deze achterbuurten komt hij in het feodale leven terecht en belandt hij onder de edelen van het graafschap. Hij wordt als vertrouweling opgenomen tussen de ridders, edelen, met hun codes, hun conflicten en gevechten. Onder de naam Madoc zal hij in de ridderwereld ook leren vechten en duels voeren op leven en dood. Het is tevens een periode waarin de liefde gedijt. Dit leven is hem echter niet echt op het lijf geschreven.

Ten slotte kiest hij als dertiger voor het intellectuele leven. Hij belandt in Parijs, een stad waar heel veel geschriften te koop zijn. Parijs met zijn bijzondere bibliotheken met heel wat oud-Romeinse geschriften. Voor hem zijn de heidense Romeinse geschriften veel boeiender dan het christelijk erfgoed. Deze voorliefde geraakt meer en meer geprononceerd. Daar zoekt hij ook zijn toevlucht. In Parijs ontpopt hij zich tot agnost, vrijdenker en schrijver.

Na heel wat beproevingen lonkt in de verte een soort schrijverschap. Hij heet nu Willem en Madoc is het eerste dichtwerk dat hij maakt. 'Willem die Madocke maecte, Daer hi dicken omme waecte'. Zijn 'Duo Somnia': dit bijzondere, in de christelijke wereld ondenkbare werk - omwille van het thema - is zeer controversieel, juist omwille van de ondergang van de goden, en daarmee de ondergang van kerk en wereld. Een thema dat ondenkbaar is in de christelijke godsdienstleer, en in het bijzonder van de kerk en haar middeleeuwse alleenheerschappij. Als schrijver weet Madoc dat het boek niet gangbaar is in zijn wereld. Wordt dit zijn ondergang?

Als romanschrijver vindt Nico Dros de middeleeuwen een soort groene weide om in te graven, in tegenstelling tot het hedendaagse collega-schrijverschap, dat voor hem, mede door de media, eerder een afgegraven, bijna stuk gegraven veld is: hij vindt er nog weinig originaliteit. Daarom zoekt hij in deze roman naar schemergestalten, 'litteraire mystificaties' en herschept ze na veel denk- en boetseerwerk tot volwaardige personages die authentiek en waarachtig lijken.

Zo belicht hij een historische fictie - binnen een vermenging van historische kennis - die de donkere achterkant van de middeleeuwse geschiedenis aan het licht brengt. Intellectuele heldhaftigheid en gewone menselijkheid in de personages via Beda, Madoc of Willem, brengt hij voor de lezer heel dichtbij. De roman is tevens doorspekt van de 'liefelijke minne' en het heldhaftige 'ridderschap' (een natte droom van de schrijver?).

In het mooie mysterie van Madocs verleden vindt Nico Dros een bevredigende oplossing voor zijn literaire schrijven. De geschiedenis, doortrokken van de Latijnse erfenis, het gedachtengoed van de oudheid, heeft de beschaving in grote mate gered in een wereld waar het anders had kunnen zijn. Weg van het stereotype beeld van de middeleeuwen, waar mensen enkel maar gelovig zijn en hysterisch in hun aanbidding. Hij bewijst daar dat de middeleeuwer door scholing als redelijk ontwikkelde figuur kan door het leven gaan.

Het fabuleren, het fictionaliseren is een gevolg van weinig bronnen waardoor de schrijver vrij kan fantaseren over de achterkant van de geschiedenis. Het laat hem heel veel ruimte om over schemergestalten te schrijven. Met de kracht van de verbeelding kan een wereld opgeroepen worden tot een mooi verhaal, zonder de pretentie te hebben te willen overtuigen.

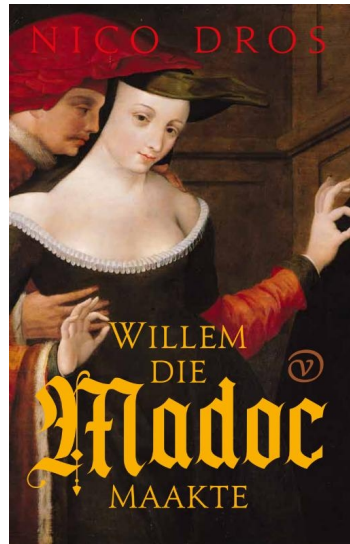
Vanuit een gedocumenteerd onderzoek belandt de schrijver in het toenmalige leven en probeert hij zich de wereld van toen eigen te maken. Hij probeert de vibraties van die tijd in een mystieke bevlogenheid te verwerken, te proeven en weer te geven. De toon in het proza is hier bijzonder belangrijk. Hij is er bijzonder goed in geslaagd de fraseologie van de 13de eeuw boeiend neer te pennen voor een lezer van de 21ste eeuw. Het suggestieve opwekken van een verhaal van eeuwen terug, geeft de roman gestalte, en geeft het middeleeuwse leven weer in de juiste verhouding.

Hypocrisie en religieus fanatisme zijn zeker een thema in het boek. Het verschijnsel waardoor mensen gedreven worden en zelfs hun hele leven vormgeven, is fascinerend en tegelijk bedreigend door de intolerantie. De roomse moederkerk uit de middeleeuwen doet in haar geloofsijver en onderdrukking heel hard denken aan de radicalisering binnen de islam van vandaag. Een houding van alles of niets, geen tussenweg meer vrijlatend.

In de 13de eeuw is, door de bekeringsijver van de priesters, de bevolking erg volgzaam gemaakt, en Madoc komt hiertegen in het verzet. Hij geraakt hierdoor in conflict met de moederkerk.

Madoc flirt met de Romeinse traditie, ook die van de aardse liefde. Die kan moeilijk getolereerd worden door de clerus en hij loopt tegen de onderdrukkende, straffende hand van de kerk. Toch geeft Nico Dros geestelijke weerbaarheid en fysieke kracht in het leven van Madoc, alias Willem.

De intellectuele ziel van Madoc, beducht voor de inquisitie, is een weergave van de niet-godsdienstige middeleeuwer en brengt hem van conflict, naar crisis, naar climax, naar catastrofe ... enz.

Een boek dat voeding is voor een Netflix-reeks!

TAZ 2022, theaterfestival Oostende

TAZ 2022 vierde dit jaar zijn 25ste verjaardag. 'Zorg was dit jaar het centraal thema, en dan in het teken van de zorg voor onszelf en voor het team', sprak artistiek directeur Luc Muylaert met gebroken stem en een burn-out nabij. Josefiën Mombaerts nam de fakkel van Luc Muylaert over en wou het onzichtbare centraal zetten. Met 'zie je mij?' wilde ze de 450 medewerkers en de artiesten een stem geven. Maar ook aandacht schenken aan de 28 locaties in de stad die meestal ongezien zijn, maar nu het decor waren van het 25-jarig feest. Met 'zie je mij groeien' nodigde ze de Oostendenaars uit om Oostende in de bloemen te zetten door gratis zakjes zaad van de blauwe lupines uit te delen.

TAZ laat iedereen voelen dat ze gezien worden, dat ze graag gezien worden, dat het niet geeft op welke leeftijd je naar Spoor 2 trekt om te genieten van de punkmuziek en de gepimpte krautrock waarin Voetvolk ons onderdompelde. Of zag je ons dansen? Elke morgen aan het casino onder leiding van choreografe Jotka Bauwens?

Een voorstelling mag zwaarmoedig zijn, maar ook swingend spelplezier tonen. Het mag een monoloog zijn of een performance, muziektheater of theatraal concert, een lezing of een visueel theater, een nomadische wandeling met voorstellingen van jonge artiesten. De muziek mag kleinkunst zijn, of jazz of klassiek of indiepop. Alles kan. Maar wie zéker gezien werd waren de mensen van 0666 die via hun verhaal *De kinderen van de reus* een voorstelling toonden vanuit hun kwetsbaar leven. Méér ontroering kon niemand zich voorstellen.

In het literaire gedeelte van TAZ werden een aantal auteurs gevraagd om rond het thema 'zie je mij' met een scherpe pen te schrijven over de zee. Haar een stem te geven en aandacht voor het klimaat te vragen. En volgend jaar?

Dan komt TAZ tussen 26 juli en 5 augustus voor de 26ste keer neerstrijken in Oostende. Schrijver Fikry El Azzouzi en wetenschapper-psychologe Louisa Bogaerts (UGent) nemen het curatorschap op zich en zullen zich buigen over de vraag: 'Wie vergeten we?'

TAZ heeft er dit jaar zeker voor gezorgd dat we bewust zijn van zowel zelfzorg als zorg voor de ander en volgend jaar zullen ze ervoor zorgen dat ze iedereen aan boord hijsen en dat, in de loop van de 10-daagse, niemand uit de boot valt.

Beleefd

Door Bart Madou

HET BELEEFDE GEDICHT

Tijdens een wandeling van een kleine kilometer konden wij tussen 15 juni en 26 september van dit jaar in het park van Loppem via veertien borden met een QR-code gedichten lezen en beluisteren van zeven dichters van Het Beleefde Genot. Terzelfdertijd werd het park en het kasteel van Loppem in de kijker gezet. Wat de respons was, is moeilijk in te schatten, maar wij zagen toch vaak mensen vol verwondering stilstaan bij de borden. En verwondering, zo schreef de betreurde Caroline Pauwels, is net wat het leven kleur geeft en de moeite waar maakt.

Maurits De Coen, een van de deelnemende dichters, schreef een mooi en passend gedicht over het poëziepad. U kunt het hierna lezen.

OP POËZIEPAD (Loppem 2022 – Maurits De Coen)

In het spoor van zeven dichters
stapvoets op rijm
of langs ritmisch vrije verzen
met vogelzang ondersteund
en nu en dan een stem
uit een klare of schorre keel.

In veertien gedichten
soms gedachten van één ogenblik
soms het resumé van een leven
een lofzang van dank
een klacht om 't broze leven
of een diep verdriet om een gemis.

Elke dichter aan het woord
zoals hij gebekt is
en in vrije vlucht
tussen beuken en eiken
die levenskracht uitstralen
en 't schone geheim van de poëzie omsluiten.

Zoals een beeldend kunstenaar
kapt of snijdt de dichter
met woorden melodieus
of hortend kunstvol zijn lied
polyfone stemmen van vrede
in een soms woelige tijd.

Te beleven

Door Bart Madou

NIHILISME: DEFINITIE EN GESCHIEDENIS

Zondag 2 oktober ontmoeten we weer professor Roland Duhamel met een lezing over het nihilisme. Dat hij, als auteur van het boek *Nietzsche's Zarathoestra, mysticus van het nihilisme*, dit onderwerp aansnijdt, hoeft ons niet te verwonderen. Nihilisme is geen gemakkelijk begrip, het wordt dan ook vaak te onpas gebruikt en zorgt zo voor verwarring.

Nietzsche noemt het nihilisme 'de meest sinistere van alle gasten' en 'het staat voor onze deur', voegt hij eraan toe.

Hoewel de term nihilisme vaak - en terecht - geassocieerd wordt met het denken van Nietzsche, begint de geschiedenis van het nihilisme al veel vroeger.

Op Wikipedia lezen wij bijvoorbeeld dat 'in de eerste helft van de 19de eeuw de term in veel landen gebruikt werd door diegenen die vreesden voor de slechte invloed van een afkering van het geloof en de gangbare culturele waarden.' Deze schrijvers vreesden een beweging 'die niets heel laat van wat voor hen de hoogste waarden zijn.'

Op het einde van de 19de eeuw voorspelde Nietzsche dat wij afstevenen op een vernietigend nihilisme, op een wereldwijde crisis van onze beschaving in de komende 200 jaar. Wij zijn nu goed halfweg, hebben twee wereldoorlogen achter de rug en de schaduw van een derde hangt vandaag weer boven onze hoofden.

Zondag
2 okt '22
11 u.

Braambeier
Loppemsestr.
14A
Zedelgem

Inkom: 5€

Prof. Em.
Roland
Duhamel
over...

Nihilisme:
definitie &
geschiedenis

JEANETTE WINTERSON EN FRANKUSSTEIN

De volgende lezing gaat over Jeanette Winterson met focus op haar roman *Frankusstein*.

Winterson is een zeer productieve schrijfster, het grootste deel van haar oeuvre is ook vertaald in het Nederlands. Winterson kende een woelige jeugd (haar moeder was pas 17 toen zij geboren werd) en kwam bij streng religieuze adoptieouders terecht. Toen ze zestien was, liep ze weg met een meisje op wie zij verliefd was. In 1985 verscheen haar autobiografische eerste roman *Oranges are not the only fruit (Sinaasappelen zijn niet de enige vruchten)* over een lesbienne die opgroeit in een streng religieuze gemeenschap.

Met deze roman viel zij onmiddellijk in de prijzen en dat zou zo blijven. Andere titels van haar: *Kersen sexen*, *Op het lichaam geschreven*, *De passie*, *Het powerboek*, *De stenen goden* enz.

Met *Frankusstein* (*Frankisstein* in het Engels) waagt ze zich aan een soort parodie op het meesterwerk van Mary Shelley. Eerder in deze Toverberg las u al een korte bespreking van *Frankenstein/Frankusstein*.

Gaea Schoeters, journaliste en auteur van de roman '*Trofee*', verzorgde een uitgebreide bespreking van *Frankusstein* in *Recto Verso*. Zij is de uitgelezen persoon om Winterson en *Frankenstein* te intro-duceren.

Afspraak op zondag 30 oktober e.k. om 11 u. in de Braambeier.

MARCEL PROUST, EEN RECHERCHE

In dit Proustjaar mocht een voordracht over Marcel Proust niet ontbreken, ondanks het feit dat wij al eerder een lezing over de man hadden (Rita Backx in 2016).

Dit keer voert Proustkenner en -liefhebber Claude Blondeel – Klara-luisteraars zullen de man zeker kennen - ons mee in die verrukkelijk wondere wereld van Marcel Proust en zijn romancyclus *A la recherche du temps perdu*. Van Claude Blondeel verschijnt begin oktober e.k. een boekje over Proust en zijn opus magnum: *Proust. Mijn recherche*.

Voor iedereen die het werk van Proust al las, maar ook voor oningewijden, wordt deze lezing beslist een interessante ervaring.

Claude Blondeel toont het leven van de schrijver en geeft duiding bij personages en passages van Prousts onvergetelijke romancyclus. Zo wordt Proust toegankelijk voor ons allen, want door het leven gaan zonder Proust te lezen, dat is pas verloren tijd.

Verlies geen tijd en kom op zondag 4 december tegen 11 uur naar De Braambeier!

En dan nog dit

Door Els Vermeir

'LE VERSAILLES BELGE'

Ik was 15 toen we op schooluitstap (studiereis, mocht dat toen nog heten) gingen naar het kasteel van Belœil, gecombineerd met de archeologische site van Bavay.

Veel herinner ik me niet meer van dat bezoek, behalve dat de prille oktoberzon haar stralen als ragfijne zijden doeken door de bomen van de parking liet vallen, dat we foto's namen bij de beelden aan de rand van de vijver en dat ik in het souvenirwinkeltje een porseleinen beeldje kocht.

Ik wou er al langer een keertje naar terug, en na de aangename verrassing in het kasteel van Loppem besloten we daar nog een tweede kasteelbezoek aan toe te voegen.

'Le Versailles Belge', kondigt de website veelbelovend aan. En ja, in mijn herinnering was het ook een prachtig kasteel met een zo mogelijk nog prachtigere tuin. Hoge verwachtingen worden helaas zelden helemaal ingevuld, en dit keer vielen me vooral de vele gemiste kansen op die van dit prachtig pareltje van architectuur een toeristische hoogvlieger zouden kunnen maken. Of is het net de bedoeling van de nazaten der prinsen de Ligne om een al te grote toeloop te vermijden?

In elk geval kan een en ander best wat opfrissing gebruiken, te beginnen bij de kasteelmuren, het dak en de ramen, waar hier en daar duidelijk tekenen van verval te bespeuren zijn. Veel erger nog is het gesteld met de trap naar de tuin, de iconische cherubijnen aan de rand van de vijver en de Neptunusgroep aan de overkant.

Ook het interieur getuigt niet echt van veel respect voor de traditie – of net wel van geldgebrek? Plafonds die afbrokkelen, delen die ontoegankelijk zijn, stoffering die verbleekt is door de zon: heel erg jammer allemaal. Maar wat vooral ontbreekt, is enige duiding bij de schilderijen, de prachtige wandtapijten, de vazen en ander meubilair.

Ik ben doorgaans niet degene die in musea van infobordje naar infobordje slentert om alles van A tot Z te lezen, maar als de uitleg voor het hele kasteel zich beperkt tot een flyertje in A5-formaat, foto's inbegrepen, dan is dat toch wel heel erg weinig.

Met alle begrip natuurlijk voor de immense financiële inspanningen die het moet vergen om een dergelijk patrimonium te onderhouden. Hoewel de manier van fondswerving waarvoor de beheerders kiezen soms wel wat discutabel is. Er zijn enerzijds de (onderhand traditionele en vrij bekende) jaarlijkse nocturnes in het park, dit jaar was dat een voorstelling van Pinokkio, met zangers, acteurs, acrobaten en mooie decors her en der in het park.

De tijdelijke tentoonstelling in het kasteel zelf, met als thema het carnaval van Rio, leek me echter een minder geslaagde keuze. De tentoongestelde poppen droegen prachtige en indrukwekkende kostuums, dat kan ik niet ontkennen. Maar dat daardoor een groot deel van het historisch erfgoed haast onzichtbaar werd, vond ik toch vrij ontgoochelend. Om nog te zwijgen van de constante sambamuziek die het bezoek aan de bovenverdieping begeleidde...

Een verademing was gelukkig de prachtige bibliotheek met een indrukwekkende verzameling antieke boeken en manuscripten, waaronder het unieke 'Liber passionis' met het wapenschild van Henry VII van Engeland.

En dan was er natuurlijk het park, een heerlijke plek om te vertoeven tijdens de voorbije (en toekomstige) hittegolven. Naast het grote meer, speelplaats voor zwanen, Canadese ganzen en waterhoentjes, zijn er ook een aantal kleinere vijvertjes, waar kikkers schuilen tussen het dichte kroos. In de tuin ontdek je ook de prachtige orangerie – die wel in uitstekende staat lijkt te zijn, maar helaas voorbehouden is voor privé-evenementen. Ook de Engelse tuin – te bereiken via een afgesloten brugje – is jammer genoeg verboden terrein, dit is voorbehouden aan de jonge prinsjes en hun familie.

Hoewel mijn handen jeukten om dingen op te kuisen en te renoveren, ik er al van droomde in archieven te snuffelen en dan boeiende infoteksten over de geschiedenis van het kasteel en haar inboedel te schrijven, en ik in gedachten al een lijstje met marketingacties had opgesteld om het toerisme aan te zwengelen, blijft een bezoek aan het kasteel ook nu al zeker de moeite waard. Alleen zou ik adviseren om alvast de website vooraf grondig te lezen, zodat je tenminste weet wat je te zien zal krijgen!

Zie: ***chateaubeloeil.com***

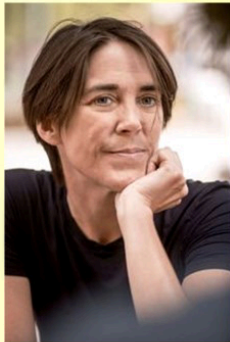

Zondag 2 oktober 2022 om 11 u.

De Braambeier Zedelgem

Prof. Em. Roland Duhamel

Nihilisme: definitie & geschiedenis

Zondag 30 oktober 2022 om 11 u.

De Braambeier Zedelgem

Gaea Schoeters

Winterson / Frankusstein

Zondag 4 december 2022 om 11 u.

De Braambeier Zedelgem

Claude Blondeel

Proust: een recherche

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING